

MÓRICZ TAMÁSNÉ KIRÁLY KINGA
KONZULENS: DR. TÓTHNÉ DR. FÁBIÁN ESZTER
CÍMZETES EGYETEMI TANÁR

A GYERMEKVÉDELMI GYÁMSÁG

I. BEVEZETÉS

Jelen dolgozatban a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermekek gyámságának jogintézményét vizsgálom, mivel többek között ez az intézmény hivatott a leginkább veszélyeztetett, legnagyobb mértékben kiszolgáltatott gyermekek védelmére. Témaválasztásomat a Szeged Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Gyámhivatalánál szerzett szakmai gyakorlatom is indokolta, és az a már évek óta jelen lévő benső készlet, hogy a gyermekekkel, a gyermekek védelmével kapcsolatos joganyagot a lehető legjobban megismerjem, és azt a későbbiekben hivatásom gyakorlása során kamatoztassam.

Munkámban először a gyámság és a gondnokság illetve a szülői felügyeleti jog kapcsolatát vizsgálom, majd a gyámság illetve a gyermekvédelmi gyámság egyetemes és hazai történetét tekintem át.

Ezt követően röviden bemutatom a gyámság fajtáit, majd a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermekek gyámságának hatályos szabályozását elemzem. Ennek során e gyámsági forma előfordulásának eseteit, a gyámul kirendelhető személyek körét, a gyám feladatait, felügyeletét, irányítását, kártérítési felelősségét taglalom. Végül pedig kitérek a gyámság illetve a gyámi tisztség megszűnésére és a gyámsággal kapcsolatos nemzetközi vonatkozású rendelkezésekre.

II. GONDOLATOK A GYÁMSÁGRÓL

A gyámság családi jogunkban egy olyan jogintézmény, amely a szülői felügyeletet helyettesíti. A gyermek személyes és vagyoni érdekeinek védelmét hivatott szolgálni. A gyermekről való gondoskodás alapvetően a szüleinek a feladata, azonban ha a szülők nem élnek, vagy nem alkalmasak gyermekük nevelésére, gondoskodni kell egy olyan személyről, aki az így keletkezett hiányt pótolja. Ez a személy a gyám, az a jogintézmény pedig, amely a kiskorúak gondozását, nevelését, törvényes képviselőtét, vagyonkezelését biztosítja, a gyámság.

1. A gyámság és a cselekvőképességet érintő gondnokság

1.1. Kapcsolódási pontok, közös vonások

Hatályos jogunkban a kiskorú és gyámja közötti jogviszony családjogi jogviszony, míg a nagykorú és gondnoka közötti jogviszony a polgári joghoz, a személyi állapotra vonatkozó szabályokhoz kapcsolódik. A gondnokság azonban valójában a két jogág határán áll, különösen akkor például, ha a gondnok a gondnokolt ügyekben tartósan jár el, vagy ha a gondnok a gondnokság alá helyezett házastársa, szülője, testvére, vagyis közöttük családi viszony áll fenn, és ezen jogviszony alapján a gondnok köteles a gondozásra.¹ Valószínűleg az Új Polgári Törvénykönyvvel megoldódnának az ellentmondások. Nem túl meggyőző érv az elhatárolásra az a tény, hogy a gondnokság intézménye a cselekvőképesség hiányát pótolja, és ezért a polgári jog személyekről szóló részébe tartozik, hiszen mindez a gyámság intézményében is fellelhető. Továbbá a gondnok kötelességeihez is hozzátartoznak a gondnok személyével kapcsolatos feladatok.

A gyámság és a gondnokság közös vonása, hogy *mindkettő törvényes képviselőtét nyújt.*

A magyar jog szerint *a kiskorú gyámság, a nagykorú gondnok-*

ság alá kerülhet. Gondnokság alá azonban kiskorú gyermekek is helyezhetők azzal, hogy a gondnokság hatálya csak a gyermek nagykorúságának elérésével áll be, vagyis addig a gyermek szülői felügyelet vagy gyámság alatt áll.

1.2. Elhatárolásuk

A két jogintézmény talán leginkább a gyámság és a gondnokság esetköreinek felvázolásával határolható el. A gondnokság fajtái részben a nagykorú személy cselekvőképességével, sajátos élethelyzetével (cselekvőképességet nem érintő gondnokság formájában), részben a még meg nem született gyermek védelmével illetve a kiskorúak speciális élethelyzetével függnek össze. A gyámság akkor jut szerephez, ha a szülők nem élnek, vagy nem alkalmasak a gyermekük gondozására, nevelésére és a törvényben meghatározott egyéb feladatok ellátására.

A Ptk. 2001. évi módosításával gyengült a gyám és a gondnokság közötti kapcsolat annak hatására, hogy a Ptk. önálló és sokkal részletesebb szabályokat fogalmaz meg a gondnokságra, a gondnokság jogkövetkezményeire, a gondnok jogkörére etc. vonatkozóan.

1.3. Néhány külföldi példa az elhatárolás nehézségeire

Dolgozatom e részében az egyes országok szabályozásának sajátosságait foglalom össze néhány mondatban.

Finnország²

Gyámság alatt áll minden olyan személy, aki a 18. életévét nem töltötte be. (A finn jog nem szülői felügyeletről, hanem gyámságról beszél.) Lehetőség van a kiskorúság meghosszabbítására akkor, ha a gyám jelzi a bíróságnak, hogy a kiskorú a 17. életvének betöltése ellenére nem rendelkezik a nagykorúsághoz szükséges érettséggel. A bíróság a kiskorú meghallgatását követően elrendelheti a kiskorúság meghosszabbítását legfeljebb annak 22. életévéig. (Korábban a magyar jog is lehetőséget biztosított erre a Gyt. alapján.) Ha házasságot köt az, aki a 18. életévét még nem töltötte be, vagy akinek kiskorúságát meghosszabbították, akkor nagykorúvá válik.

Gyámság alatt állhat az a nagykorú is, aki beszámíthatatlan, alkoholfüggő vagy tékozló magatartást tanúsít, és így nem képes megfelelően kezelni vagyonát.

A gyámrendelés a városokban a városi *bíróság*, más településeken a tartományi bíróság kötelessége. A bíróság illetékességét a szülők lakóhelye, ha azok elváltak, akkor az apa lakóhelye, illetve a nagykorú gyámolt állandó lakóhelye határozza meg. A gyámok felügyeletét is a bíróság látja el. Ennek során a *gyámi bizottságok* segítségére számíthat, amelyek településenként vagy körzetenként jönnek létre.

A gyámi tisztség viselése *kötelező*, erre az érintett személy akár pénzbírsággal is rászorítható. Kivételt képez a nők gyámul való kirendelése, ehhez ugyanis beleegyezésük szükséges.

A gyám kötelessége, hogy gyámoltját *Istent félőnek*, erkölcsösnek nevelje, és *hozzászoktassa* a gyermeket a kiskorú körülményei által megkívánt tevékenység vagy szakma gyakorlásához.

A gyám gyámoltja vagyonának kezelése során egy *körültekintő, megfontolt ember gondosságával* köteles eljárni. A finn jog ismeri a „*többes*” *gyámság* vagy *osztott gyámság* intézményét: a gyámolt vagyonát szükség esetén több személy is kezelheti. Ezek a személyek a bíróság döntésének megfelelően vagy közösen, vagy megosztva látják el a vagyonkezelés feladatát. A közös vagyonkezelés esetében a gyámok egyetemlegesen felelnek a gyámolttal szemben a nem megfelelő kezelés miatt bekövetkező károkért. Mentésülés csak akkor lehetséges, ha az érintett gyám a többi gyám vétségét nem tudta megakadályozni.

Ha a gyámi tisztelet a szülők látják el, és a gyermeknek saját vagyona van, akkor a *vagyonkezelés joga elsősorban az apát illeti meg*. Ez a szabály nem imperatív, ugyanis a jogosultság az anyát is megilletheti, ha alkalmasabbnak mutatkozik rá.

A gyám feladatának ellátásáért a munkájának megfelelő és helyzetéhez méltó *díjazásra tarthat igényt*.

*Svédország*³

Gyámság alatt a kiskorú személyek állnak. A kiskorú *bázasságkötése nem érinti a gyámságot*, tehát gyámja továbbra is az marad, aki korábban is volt.

A gyám kirendelésére az az *albíróság* az illetékes, ahol a gyámságot regisztrálták. A regisztrálásra főszabály szerint a gyám lakóhelye szerinti albíróságon kerül sor.

A gyám felügyelete az illetékes albíróság és a felettes gyám feladata. A *felettes gyám* közvetlenül felügyeli, hogy a gyám a kötelezettségeit megfelelően teljesíti-e, illetve hogy a gyámolt jogait megóvja-e.

A svéd jog használja a *társgyámság* jogintézményét: a kiskorú számára több gyámot is kirendel, ha ezt a körülmények indokolják. Ebben a kérdésben az albíróságnak mérlegelési jogköre van. Ha a gyámok között valamely kérdés kapcsán nézeteltérés alakul ki, akkor annak a gyámnak a véleménye a meghatározó, akit a felettes gyám korábban kijelölt.

A gyámot *biztosíték* fizetésére vagy zálog nyújtására is kötelezheti az albíróság. A biztosíték kezeléséről, illetve a zálog megőrzéséről az albíróság gondoskodik a felettes gyám révén vagy más megfelelő módon.

Portugália⁴

A gyámsággal kapcsolatos teendők ellátása a gyám és a családi tanács feladata. Kiválasztásuk *a fiataikorúak bíróságának* hatáskörébe tartozik.

A családi tanács határozza meg a gyámot megillető jogosultságok gyakorlásának módját, és felügyeli a gyám munkáját. A felügyelet a tanácson belül *az ellengyám* feladata, akinek a pártatlan eljárás érdekében lehetőség szerint nem a gyám rokonsági vonalát, hanem a másik rokonsági vonalat kell képviselnie. Ha ez nem oldható meg, akkor a bíróság jelöli ki az ellengyám személyét. A tanács soraiban ott találjuk *az államügyészség megbízott tagját* is, aki a vitás kérdésekben döntési jogosultsággal bír. (Nagyon sajátos, hogy az államügyészség ennyire aktívan bekapcsolódik a családi tanács munkájába.)

A gyám *a jó családapa gondosságával* köteles eljárni. (Itt egyértelműen egy római jogi szabály alkalmazását figyelhetjük meg.)

Olaszország⁵

Az olasz jog gyámság alá helyezi azokat a személyeket is, akik *tartós és állandó elmebetegségük miatt* ügyeik önálló intézésére képtelenek.

A gyám mellett általában *ellenőrző gyám* kirendelésére is sor

kerül, testvérek számára azonban rendszerint csak egy gyámot rendelnek. Az ellenőrző gyám képviseli a gyámoltat a kiskorú és a gyámja között kialakult érdek-össze-ütközések esetén. A testvérek számára ilyenkor *különleges gondozót* rendelnek ki.

Franciaország⁶

Gyámbíró: a gyermek lakóhelye szerint illetékes bíróság bírója látja el ezt a feladatot. Általános felügyeleti jogot gyakorol az illetékességi területén működő gyámok és gyámi vagyongazdálkodók felett. Utasítási és bírságolási joggal is bír.

Gyámellenőr: ellenőrzi a gyám tevékenységét, valamint szükség esetén képviseli a gyámoltat a gyámmal szemben. Amennyiben lehetséges, a pártatlanság biztosítása érdekében nem a gyám rokoni vonalából kerül ki.

Családi tanács: 4-6 olyan személyből áll, akiket a gyámbíró a gyermek rokonai, barátai, szomszédai közül jelöl ki. Mindkét szülő rokonságából kell tagot választani. A tanács elnöke a gyámbíró, aki szavazati joggal bír, sőt szavazategyenlőség esetén az ő szavazata dönti el az adott kérdést. Az üléseken tanácskozási joggal vehet részt a gyám és a gyámellenőr.

(A magyar jog egy időben - a Gyt. alkalmazásának idején- szintén lehetővé tette a családitanács felállítását.)

A gyermek szülei és hozzátartozói *kötelezhetők a gyámi tisztség betöltésére.*

A francia jog *a gyámi vagyongazdálkodás két formáját* jelöli meg: az egyszerű és tiszta gyámi vagyongazdálkodást és a bírósági felügyelet mellett gyakorolható gyámi vagyongazdálkodást. Az előbbiről akkor beszél a Code civil, ha a szülők együttesen minősülnek gyámi vagyongazdálkodónak, minden más esetben az utóbbi formáról van szó. Az egyszerű és tiszta vagyongazdálkodásnál csak súlyos ok, a bírósági felügyelet mellett gyakorolható vagyongazdálkodásnál a szülők, hozzátartozók kérelme is okként szolgálhat a vagyongazdálkodói jog megvonására.

Németország⁷

A gyámbíróság *a gyermeknek még születése előtt gyámot rendelhet*, ha feltételezhető, hogy a gyámság már a gyermek megszületésekor

szükséges. Ilyen esetben a gyámrendelő határozat a gyermek megszületésekor lép hatályba. (Ez a rendelkezés nagyon hasonlít a magyar szabályozáshoz, a különbség abban áll, hogy nálunk a méhmagzat részére nem gyámot, hanem eseti gondnokot rendelnek ki.)

A gyámügyi hivatal tesz javaslatot a gyám személyére, valamint nagyrészt ő ellenőrzi a gyám munkáját. Ha nem talál a tiszttség betöltésére alkalmas személyt, akkor *egyesület is megbízható a gyámság viselésével*. Csak az az egyesület láthatja el a gyámi tiszttséget, amelyik a tartományi gyámügyi hivaltól engedélyt kapott erre. A tisztsegből következő feladatokat az egyesület tagja vagy munkatársa végzi el. Megfelelő egyesület hiányában a gyámhatóság tölti be a gyám szerepét (hivatali gyámság).

A BGB ismeri az *ellenőrző gyám* jogintézményét is.

A bíróság által a gyámi tiszt ellátására kiválasztott német állampolgár főszabály szerint *köteles vállalni* ezt a feladatot. Ha alapos ok nélkül utasítja el, akkor felel mindazon károkért, melyek a tiszttség átvételének késedelme miatt a gyámoltat érték.

Törökország⁸

A török jogban létezik egy átmeneti intézmény a gyámság és a gondnokság között: ez a *tanácsadó jogintézménye*. Az elhatárolást a magyar jogi terminológiát használva úgy tehetjük meg, hogy a gondnokot egy teljes cselekvőképes személy, a gyámot egy cselekvőképtelen személy, a tanácsadót pedig egy korlátozottan cselekvőképes személy képviselőjének tekintjük.

A gyámot a kiskorú lakóhelye szerint illetékes *békebíró rendeli ki*.

Az elsőfokú bíróság engedélyezheti a *gyámhatósági jogkörnek a családi tanácsra történő átruházását*. A jogkör átruházása négy évre szól, de bármikor visszavonható.

2. A gyámság és a szülői felügyeleti jog

A szülői felügyelet és a gyámság két egymást kizáró jogintézmény. Ha a kiskorú szülői felügyelet alatt áll, vagy szülői felügyelet alá kerül, nincs helye gyámrendelésnek.

Nem áll szülői felügyelet alatt a gyermek, ha mindkét szülő, illetőleg a felügyeletet gyakorló szülő meghalt. A felügyeletet

gyakorló szülő halála esetén csak akkor nem áll a gyermek szülői felügyelet alatt, ha a másik szülő felügyeleti jogát a bíróság megszüntette, vagy ha a másik szülő felügyeleti joga olyan okból szünetel, ami miatt nem éledhet fel. Ha az életben lévő szülő azért nem gyakorolhatta szülői felügyeleti jogát, mert a gyermeket nem nála helyezték el, úgy a törvény értelmében felügyeleti joga feléled a gondozó szülő halála esetén, és ez a tény kizárja a gyámrendelést. A gyámhatóság ilyen esetben határozatban állapítja meg a felügyeleti jog feléledését, és felhívja a szülőt szülői felügyeleti jogának gyakorlására.

Nem áll szülői felügyelet alatt a gyermek, ha mindkét szülő, illetőleg a felügyeletet gyakorló szülő szülői felügyeleti jogát a bíróság jogerős ítélete vagy az ideiglenes intézkedés során hozott végzése megszüntette.

A nevelésbe vétel esetén az ideiglenesen elhelyezett, az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek kerül gyámság alá.

Végül pedig a harmadik személynél történő elhelyezés és a családba fogadás eredményez gyámságot.

A gyám és a szülő kötelezettségei között lényeges eltérések vannak.

1. Az állami szervek sokkal szélesebb körben avatkozhatnak be a gyám tevékenységébe.

A gyámhivatal a gyám jogkörét korlátozhatja, intézkedéseit megváltoztathatja.

A gyám köteles évente számadást benyújtani a gyámolt vagyonáról. A gyermek gondozásáról és törvényes képviselőtéről rendszeresen jelentést kell tennie.

A gyámhivatal felhívására egyébként is be kell számolnia.

2. A gyermek (Gyvt. szerinti) hozzátartozóinak beleszólási joga is szélesebb körű, mint a szülői felügyelet esetében.

A szülői felügyelet tekintetében a család magánéletébe való beavatkozás önkényesnek minősül, és ezáltal személyhez fűződő jogot sért, ha a beavatkozás az érintett akaratával,

szándékával kifejezetten ellentétes, és a gondosan mérlegelt körülmények sem indokolják.⁹

A gyám tevékenysége vonatkozásában e jog alakulása:

a hozzátartozók a gyermek érdekében felléphetnek a gyámhivatal vagy a bíróság előtt

a gyámhivatal a gyermek rokonának kérelmére eljárást indíthat a gyámi intézkedés felülvizsgálatára, és ennek során a gyám intézkedését megváltoztathatja

a gyámság alatt álló kiskorú megfelelőbb elhelyezésének elrendelése iránt a gyám intézkedésével szemben a szülők, nagyszülők, oldalrokonok indíthatnak keresetet.

3. A gyám szigorúbb vagyoni felelősséggel tartozik.

A szülő a rendes vagyonkezelés szabályai szerint köteles eljárni, ugyanolyan gondosságra köteles, mint amilyent a saját ügyeiben tanúsít.¹⁰ Ez lehet nagyon felelősségteljes, de lehet enyhén könnyelmű is, és ha ezt a gyámhivatal korábban nem észleli, nem lehet sem megelőzni, sem utóbb megtéríteni a kárt.

A gyám minden kárért felel, amelyet kötelessége megszegésével a gyámoltjának felróhatóan, vétkeesen, tehát akár szándékosan, akár gondatlanul okozott.

4. A gyámság szünetelése nem lehetséges, és a gyámság megszűnésének esetei sem egyeznek meg a szülői felügyelet megszűnésének eseteivel.

A szülői felügyelet megszüntetése alapvetően a gyermek érdekeinek súlyos sérelme vagy veszélyeztetése esetén lehetséges.

A gyámság megszüntetése:

– akkor is, ha a gyám személyében olyan változás következik be, amely indokolja felmentését,

- akkor is, ha lehetőség van kedvezőbb gondoskodási forma igénybe vételére (szülői felügyelet, örökbefogadás),
- akkor is, ha a gyermek szülői felügyelet alá kerül.

III. A GYÁMSÁG, A GYERMEKVÉDELMI GYÁMSÁG KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE

1. *Európai jogtörténeti mozaik*

1.1. *Szabályozása a római jogban*

A gyámság (tutela) az önjogú, de kora vagy neme miatt jognyilatkozati képességében korlátozott, vagy ilyen képességgel nem rendelkező személyeknél e jognyilatkozati képesség pótlására irányult.¹¹

Ez az intézmény az ősi Rómában a nemzetség, a család vagyonegységének fenntartását szolgálta, és kifejezetten a gyám érdekeit tartotta szem előtt, ugyanis a gyámi tisztség azt a személyt illette meg, aki a törvényes öröklés rendje szerint a gyámolt vagyonának várományosa volt. Azonban a nemzetség háttérbe szorulásával, a magántulajdoni rend kiépülésével ez a jogintézmény a gyámolt érdekeit kezdi szolgálni. Részben ez a cél tűnik ki a XII táblás törvények szabályaiból is.

A rómaiak a Krisztus utáni IV. századig kétféle gyámságot különböztettek meg: a tutela impuberumot, a serdületlenek gyámságát és a tutela mulierumot, a nők gyámságát.

1.1.1. *A serdületlenek gyámsága*

E gyámság alá került minden önjogú serdületlen. Alapulhatott végrendeleten (tutela testamentaria), azonban amennyiben a paterfamilias a végrendeleti gyám kijelölési jogával nem élt, úgy a törvény állapította meg a gyám személyét (tutela legitima). Ilyenkor a legközelebbi agnat rokon lett a gyám, aki a gyámolt halála esetén örökölt volna, és akinek joga volt a gyámi tisztség viselésére.

Több egyenlő fokú (a gyámolt után öröklésre egyenlően jogosult) agnat rokon a gyámságot közösen viselhetette. A posztklasszikus és jusztiniánuszi jogban már a cognat rokonoknak volt kötelessége a gyámi tisztt betöltése. Ha egyik alapon sem volt gyámja a rászorultnak, akkor a lex Atinia értelmében a praetor mint hatóság rendelt ki gyámot (tutela dativa).¹²

A gyámság megszűnt a gyámolt halálával, *capitis deminutio* jával (az előző jogállapot megváltozásával), a gyámolt felserdülésével, ha a gyámot saját kérésére a praetor felmentette tisztsége alól, vagy büntetésként elmozdította abból.

A gyám kezelhette a gyámolt vagyonát. Ez eredetileg az ő érdekét védte, s ezért kevésbé korlátozták azt, csupán a gyámolt vagyonának kifejezett hűtlen kezelése esetében lehetett a gyámot elmozdítani. Később, amikor már ez a jogintézmény a gyámolt érdekeit szolgálja, a vagyonkezelési jog tekintetében felállított korlátok is egyre szaporodnak, s a posztklasszikus korban a gyámi tevékenység leginkább a vagyon jövedelmének kezelésére korlátozódik.

A gyám az infans esetében helyette tett jognyilatkozatokat, kötött szerződéseket, míg az *impubes infantia maior* helyett csak annak távollétében járt el, jelenlétében vele együtt, auctoritását adva jognyilatkozatához.¹³ Ha a gyám a gyámolt helyett járt el, úgy a jognyilatkozatból származó jogok és kötelezettségek a gyám személyében állottak be, azokat a gyámsági jogviszony megszűnésével ruházta át a gyámoltra, tehát a közvetett képviselő szabályai érvényesültek.

A gyámolt vagyonának biztosítására a törvényes gyám biztosítékot volt köteles adni, míg a végrendeleti és hatósági gyámnak egész vagyonát törvényes zálogjog terhelve a gyámolt javára.

1.1.2. A nők gyámsága

E gyámság alá került a Krisztus után IV. századig minden önjogú nő, kivéve a Veszta-szüzeket. A nők gyámsága éppúgy háromféle lehetett, mint a serdületlenek gyámsága, de később a nő megkapta a gyámválasztás jogát. A nő gyámja auctoritását adta a nő szerződéseivel, a vagyonkezelés joga azonban a nőt és nem a gyámot illette meg, eltérően a gyámság előbbi esetétől. A köztársaság végén a sokgyermekes családanyák felszabadultak a női gyámság alól (*ius liberorum*), Claudius császár pedig a Krisztus utáni I. században eltörli az agnat rokonok női gyámságát. Végül a posztklasszikus korban az egész intézmény eltűnik.¹⁴

1.2. Gyámság és a germán jog

A Sváb Tükörből megtudhatjuk, hogy az atya végrendeletben nevezhetett gyámot. Ha ily módon nem került sor gyámrendelésre,

akkor az anyai rokonok, ezek hiányában az anyai rokonok lehetnek törvényes gyámok. Ha törvényes gyámot sem lehetett nevezni, akkor a városi magisztrátus hatósági gyámról gondoskodott.

A germán jog ismerte a hűbéri gyámság intézményét, melynek lényege az volt, hogy a kiskorú vagyonának haszna visszaszállt a hűbérúrra. A XIII. századtól az uralkodó tölti be a főgyám szerepét a vagyonos kiskorúak esetében.¹⁵

IV. A GYÁMSÁG INTÉZMÉNYÉNEK FEJLŐDÉSE A MAGYAR JOGBAN

1. Általános fejlődéstörténet

A honfoglalást megelőző időkben a nagycsalád és a nemzetség tekintetében az ősi birtok megőrzése volt az elsődleges. Ezért az atya halála esetén a megfelelő kort el nem érő gyermekek a nemzetségen illetve a nagycsaládon belül a legközelebbi férfirokon hatalma alá kerültek, tehát a gyámságot is a vérségi kötelekek határozták meg.

Az államalapítás után a vagyonközösség elve élesen szembe került az istváni reformokkal, az egyéni tulajdont meghonosítani kívánó rendelkezésekkel. E szabályok szerint a tulajdonos halála esetén vagyonát fiúgyermekei örökölték korokra való tekintet nélkül, nem pedig a nemzetség legidősebb férfi tagja.¹⁶ A törvényes kort el nem ért gyermekek ezen joguk érvényesítéséhez azonban védelemre szorultak. Ezt a védelmet a kezdetben az egyház biztosította mind a nemesek, mind a nem nemesek tekintetében.

A XIV. század folyamán az árvák oltalmában egyre inkább a király lépett fel a pápa nyomása miatt, valamint saját vagyoni érdekeit szem előtt tartva. A korabeli oklevelekből kitűnik, hogy az uralkodó az árvák főgyámjának tekintette magát. E minőségében a király jogosult volt gyámoltjának gyámot rendelni, több gyámjelölt esetén a gyám személyét kiválasztani, illetve védőlevelet kiadni.¹⁷ A védőlevélben megnevezett különös királyi védelemben részesült, személyének megsértését a király megtorolta, vele szemben bíró nem járhatott el. Ez az árvák tekintetében azt jelentette, hogy az árva ellen indított pert felfüggesztették addig, amíg az a törvényes kort el nem érte. A főgyámság jogintézménye egyáltalán nem az árvák érdekét szolgálta – a király számára jelentett előnyt. Ugyanis egyrészt az árva halála esetén a birtoka a királyra szállt, másrészt a gyámolt teljesen elkötelezte magát a királynak.¹⁸

A király főgyámsága természetesen csak a nemesi árvákra vonatkozott. A polgárok tekintetében a város bírása járt el, és jogvita esetén a városi tanács döntött, míg a jobbágyárvák sorsát a földesuruk határozta meg.

Míg a XIII. században a gyám szinte korlátlanul rendelkezhetett a gyámolt vagyonával, addig a XIV. században már jelentősen korlátozták a vagyonkezeléssel kapcsolatos jogait: elzálogosítást csak a gyámolt szükségleteinek fedezése érdekében alkalmazhatott és az árvát **revokációs (visszavonási) jog** illette meg.¹⁹ Ez azt jelentette, hogy az árva az őt érintő szerződéseket teljeskorúságának eléréséig megtámadhatta, a gyám pedig köteles volt biztosítékot adni a vele szerződő harmadik félnek arra nézve, hogy a szerződésnek az árva által történő megtámadása esetén sem szenved kárt. Mindezen korlátozások ellenére a gyámságot még mindig hasznot hajtó jognak tekintették, mely akár szerződéssel másra ruházható.

A gyámság intézménye sajátos módon jelenik meg **Mátyás 1485. évi II. törvénycikkében**, amely a nádort az ország örökösének gyámjaként vagy gondnokaként (tutor vel curator) nevezi meg. A nádort a trónörökös kiskorúsága esetén illette meg ez a tisztség, tehát vitathatatlanul megjelenik a gyámság differencia specificája: az atyai hatalom nélkül maradt kiskorú gyermekről való gondoskodás.²⁰

A gyámság törvényi szabályozását találjuk **II. Ulászlónál**. E törvény keletkezésének dátumát illetően két álláspont alakult ki. Jelenits István az 1500. évi IV. törvénynek, míg Mezei Barna az 1510. évi IV. törvénynek tekinti.²¹

A gyámság jogintézményét átfogóan először a **Háromaskönyv** szabályozta. Degré Alajos szerint a részletes fejtegetéseknek az az oka, hogy Werbőczy e területen sok visszaélést, nagy mértékű zavarodottságot talált, amelyet tisztázni akart.²² Ugyanakkor olyan római jogi szabályokat is felhívott, amelyeket a gyakorlatban addig nem használtak Magyarországon. Ez a tény rámutat arra, hogy munkájával nem csupán összegezni akarta az addigi szabályokat, hanem formálni is azokat.

Werbőczy háromféle gyámot különböztetett meg.²³

a) Végrendeleti gyám

Az apa végrendeletében jelölte ki gyermeke számára. Kijelölése ellen a legközelebbi osztályos atyafiak tiltakozhattak arra hivatkozva, hogy a gyám csalárd személy. (Az osztá-

lyos atyafiak azok a személyek, akik a kiskorú halálának bekövetkezése esetén utána örökölnének.)

b) Törvényes gyám

Végrendeleti gyám hiányában az életben maradt anya lett a gyám, de csak újabb házassága megkötéséig. Egyébként az árva vagyonának legközelebbi örököse viselte e tisztséget. Az apai vagyon vagyongazdálkodási jogát az osztályos atyafiak akkor is maguknak követelheték, ha a gyermek anyja gondozásában maradt.

c) Rendelt gyám

Ha nem volt sem végrendeleti, sem törvényes gyám, nemes árva esetében a király rendelt gyámot. A királyhoz kellett fordulni gyámrendelés érdekében akkor is, ha a nőági rokon nem volt jogosult a gyámságra, vagy ehhez való joga kétségesnek tűnt. Ezzel az uralkodó azt akarta megakadályozni, hogy a nőági rokonok a gyermek halálát követően a birtokot maguknál tartsák. Polgárárva esetén a városi tanács, míg jobbágyoknál a földesúr rendelt gyámot.

Werbőczy a gyámságot a római jogi felfogáshoz hasonlóan nem csupán jognak, hanem *kötelezettségnek* is tekintette.²⁴ Ez teljesen ellentétben állt a korabeli szemléletmóddal, amely a gyámságban egy sajátos jövedelemforrást látott. A gyámi tisztséget csak meghatározott okokra való hivatkozással lehetett visszautasítani. Ilyen okok voltak például a gyám sok gyermeke, a gyámnak a gyámolt birtokaitól távol fekvő birtoka, a gyám katonai szolgálata, közszolgálata, vagy követség miatt történő távolléte, a gyámnak a gyámolttal vagy annak apjával való ellenséges viszonya, a gyám idős kora.

A gyám tisztségét *jóhiszeműen* volt köteles ellátni. A közvetett képviselő elvei érvényesültek. A gyámolt az ellene indított perben nem volt köteles perbe bocsátkozni mindaddig, amíg el nem érte törvényes korát, illetve a per során tett nyilatkozatait addig visszavonhatta.

A gyámolt vagyonának védelme kapcsán a Tripartitumban a *leltárkészítés és az elszámolás szabályait* találhatjuk meg.

Egy új fogalom is bevezetésre került: a *gyanús gyám* fogalma. A gyám akkor minősült gyanús gyámnak, ha saját vagyonát könnyelműen elpazarolta, ok nélkül rosszul bánt a gyámolttal (éhezettette, nem ruházta megfelelően), rossz erkölcsű volt vagy szegény, ellenséges viszonyban állt a gyámolt atyjával illetve a gyámolt vagyonának eltulajdonítására törekedett. Gyanúságra való hivatkozással a gyámot bárki megtámadhatta a gyámolt kivételével. (A gyámolt nem rendelkezett teljes cselekvőképességgel.)

Ha a gyám gyámoltja ügyeit elhanyagolta, *bűtlenné* vált. Ebben az esetben lehetőség volt arra, hogy elmozdítsák, és követeljék tőle az általa okozott kár értékének kétszeresét. A büntetés infamiával is járt, ami a becsület elvesztését jelentette. A becstelenné vált személy elvesztette perképeségét, és szegényszemre csak másféle ruhában, kendermadzaggal övezve, mezítláb és hajadonfővel járhatott az emberek között.²⁵

A gyám által okozott károkért az örökösei is felelősséggel tartoztak.

A Háromaskönyvben rögzített szabályok megvalósulásának biztosítékát Werbőczy egy olyan *hatóságban* látta, amely a gyámügyeket felügyeli. Ez a hatóság a királyban illetve a királyi kancelláriában öltött testet, akiknek lehetőségük volt a gyámot azonnal felfüggeszteni, és a vizsgálat befejezéséig a gyámolt vagyonára elidegenítési tilalmat bevezetni. A haladó szellemű gondolatnak azonban volt egy gyenge pontja: mégpedig az, hogy a király illetve hivatala képtelen volt átlátni a gyámok működését az ország teljes területén.

A *gyámság megszűnt*, ha a gyám vagy a gyámolt meghalt, a gyámolt elérte a törvényes kort, a gyámot elmozdították. A gyámságról való lemondás illetve az alkalmatlanná válás nem került rögzítésre.

A mohácsi vész és az azt követően állandósult harcok az élet minden területére jelentős hatást gyakoroltak. A leegyszerűsödött életviszonyok miatt a Háromaskönyv gyámjogi szabályainak csak kis része érvényesült a gyakorlatban.

A főnemesek körében elterjedtté vált a végrendeleti gyámrendelés azon módja, mely szerint egy nagy tekintéllyel rendelkező

nemes mellé több osztályos atyafit neveztek gyámul, akik vagy megosztva, vagy közösen, tanácsban látták el a feladatukat.

A törvényes gyámok közül *az anya* lett az elsődleges. Kezdetben, hogy helyzetét megerősítse, jogának elismerését kérte a nádortól vagy a fejedelemtől.

A rendelt gyámság intézménye is fennmaradt. A vármegyei közgyűlést bevonták a gyámrendelés eljárásába: *a gyám személyét a megye választhatta ki*. A gyámrendelést kihirdetették, így ellene tiltakozhatott mindaz, akinek későbbi örökségét a nem megfelelő gyám kirendelése veszélyeztette - tehát a vagyon védelme továbbra is elsődleges szerepet játszott.²⁶

Az árvák helyzete még mindig nagyon sanyarú volt. A gyámságot továbbra is adományozták. A számadási kötelezettség sokáig egyáltalán nem érvényesült, a gyám gyakran egyszerűen felélte az árva vagyonát. Az 1715:68. tc. a nemes árvák tekintetében a vármegyékre ruházta a gyám kirendelését, a vagyon leltár szerinti átadását, a számadások ellenőrzését.²⁷ Az 1765. évi 26. tc.-ben Mária Terézia úgy rendelkezett, hogy a megyék kötelesek a gyámok működését ellenőrizni, rájuk pedig a Helytartótanácsnak kell felügyelnie. Mindez azonban az árvák ügyét nem igazán vitte előre.²⁸

A gyámsággal kapcsolatban *a városok* folytatták a leghaladóbb szellemű gyakorlatot. A gyámság elvállalásakor leltárt készítettek, amit a város jogkönyvébe be is jegyeztek. Ez képezte a későbbi elszámolás alapját. A gyám csak indokolt esetben idegeníthette el az árva vagyontárgyait, akkor is csak a városi tanács előzetes hozzájárulásával. Ezen túlmenően éves elszámolási kötelezettség terhelte a gyámot. A vagyon jövedelméből levonható költségek körét is pontosan meghatározták.²⁹

Erről az időszakról összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a kialakult viszonyok nemcsak az árvákat érintették kedvezőtlenül, hanem gyakran az uralkodót is. A vagyonos nemesi árvák birtokainak megkaparintása révén a főurak jelentősen növelték befolyásukat, amit nem nézett jó szemmel az abszolutizmusra

törekvő király. Hatalmának megszilárdításához mindenképpen szükségessé vált a gyámság kérdésének rendezése.

A XIX. század közepén a kiskorú árva helyzete még mindig nem volt túl rózsás. Vagyonát rendszerint elárverezték, mert a gyám ezáltal letehetette a vagyontárgyakkal való közvetlen foglalkozás gondját; a befolyt pénzt pedig a községi árvakasszába helyezték el. De hogy ez a tőke hasznosuljon, szerződés ellenében kamatra, kezesség mellett kiadták a jobbágyoknak. Az ily módon való hasznosítás mindenki számára előnyös volt, csak az árvára nézve volt hátrányos.

A község vezetői ugyanis az árvák pénzét szívesen kölcsönvették, mert nagyon alacsony kamat mellett juthattak hozzá. A kamat behajtása nehezen, akadozva történt, szinte negyedévről negyedévre fel kellett szólítani az adósokat a kamat befizetésére.³⁰

A kamat meg nem fizetése a pénzkezelésnek csak az egyik veszélye volt, súlyosabb következményekkel járt a belső infláció, a pénz értékének a rendszeres romlása. Ameddigre az árva nagykorúvá vált, hosszú idő telt el, és ha végül abba a szerencsés helyzetbe került, hogy pénzéhez egyáltalában hozzájuthatott, annak értéke meg sem közelítette az eredeti összeg értékét. Viszont akik a kölcsönt igénybe vették, abból meggazdagodhattak, amit a helyi szokások, személyes kapcsolatok is elősegítettek.

A jobbágyárvák és vagyonuk kezelésének felügyelete a földesúr kötelessége volt. Néhány helyen lelkiismeretesen eleget is tett e feladatának, mint például Makón, ahol az árvák érdekében a hagyatéki eljárás során, a végrendelet végrehajtásakor kifogást tett, amennyiben törvénytelen séget vagy érdeksérelmet észlelt. A gyámokat szigorúan elszámoltatta.

A nagycsaládokban a gyámrendelésnek nem volt sok értelme, ezért az árvát minden jogi aktus nélkül az apai nagycsalád vette szárnyai alá. A gyermekről a gazdaasszony gondoskodott. Ha már dolgozott és jó munkaerőnek bizonyult, a gazda éppen úgy ellátta étellemmel, ruhával és pénzzel, mint a többi családtagot.³¹

Az 1877. évi XX. tc. részletesen szabályozta a gyámság és gondnokság jogintézményét és a gyámhatósági felügyeletet.³² A törvény szerint gyámság alá kerültek azok a kiskorúak, akiknek meghalt az

apjuk, vagy nem halt ugyan meg, de atyai hatalmát felfüggesztették illetve megszüntették. Gyámság alá kerültek még a törvénytelen származású és a talált gyermekek (lelencek) is. A gyámhatóság végezte a gyámság alá helyezést és a gyám rendelését; az árvaszék hivatalból kezdeményezte, ha arra okot adó körülményről értesült. A törvény megkülönböztet nevezett, természetes és törvényes valamint rendelt gyámot.

A törvény megállapított a gyámság alól mentesítő okokat, és a gyámság viseléséből kizáró okokat. A gyámnak hűen és okszerűen kellett kezelnie a gyámolt vagyont. A gyermek vagyoni és személyes ügyeiben is képviselői joggal rendelkezett a gyám, és köteles volt a gyámolt gondját viselni. Az anya akkor is magánál tarthatta és nevelhette gyermekét, ha a gyámi tisztséget nem ő viselte, ilyenkor a gyámolt nem a gyám háztartásában nevelkedett. A gyám jogait gyakran korlátozta az anya, a nagyszülők vagy más rokonok egyetértési joga.

Az 1928-as Mtj. személyi és családi jogi részében a gyámságról részletes szabályokat tartalmazott.³³

Az 10 470/1945. ME sz. rendelet bizonyos mértékig eleget tett a női egyenjogúság megteremtéséből fakadó követelményeknek azáltal, hogy kiszélesítette az anyát gyermekei tekintetében megillető jogokat. Az atyai hatalom intézményének helyét a szülői hatalom vette át, amely nemcsak az atyát, hanem az anyát is megillette, bár az anya vonatkozásában a nők egyenjogúságával össze nem egyeztethető külön szabályokat is létrehozott e rendelet. Ezen kívül kiterjesztette a nő gyámi tisztt viselésére való képességének eseteit, amivel korábban az anya csak mint természetes és törvényes gyám bírt.

Az 1946. évi XII. törvény eltörölte a még fennálló rendi és területi alapon tett megkülönböztetéseket, és lépéseket tett a nő családon belüli egyenjogúsítása irányába.

Az 1946.évi XXIX. törvény a házasságon kívül született gyermek jogállását szabályozta igen haladó módon. Minden tekintetben igyekezett a gyermek számára a házasságban született gyermeket megillető jogokat biztosítani,és behelyezte őt az apa családjába azzal, hogy rokonságát az apa rokonai vonatkozásában is megállapította.³⁴

A Csjt., majd a Ptk. hatályba lépésével a gyámságra és a gond-

nokságra vonatkozó joganyag szétszóródott a jogrendszer különböző részeibe, ezáltal ellentmondásossá, nehezen áttekinthetővé vált.

Az 1995. évi XXXI. tv. igyekezett a Csjt.-t a Gyermek Jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény szempontjából átfésülni és módosítani, majd pedig megalkotják az 1997. évi XXXI. tv-t „A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról”, amely nagymértékben átalakítja a gyámhivatalok tevékenységét és a gyermekvédelmi gondoskodást. Ez a törvény – a továbbiakban Gyvt. – nem más, mint az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének hazai feltételekhez igazodó alaptörvénye.³⁵ Egyrésztől különböző támogatásokat illetve szolgáltatásokat nyújt a családnak, ezzel segítve azt a gyermek felnevelésében, másrészt védelmet biztosít a családból kiemelt gyermekek számára. Ezen túlmenően e törvény a gyermeket olyan személyiségként kezeli, akit megilletnek az alapvető emberi jogok, sőt azoknak egy sajátos együttese, amely a gyermek érdekeire és szükségleteire, személyiségfejlődésének biztosítására is kiterjed. A preventív és a családba visszahelyező megoldásokat, a családi típusú nevelésre törekvő rendszer kialakítását helyezi előtérbe.

2. A gyermekvédelmi gyámság intézményének változása hazánkban

A gyermekvédelmi gyámság az intézeti gyámságból alakult ki.

Intézeti gyámság alá került az a kiskorú, akit a gyámhatóság intézeti vagy állami nevelésbe vett, ideiglenes hatállyal intézetbe beutalt és pert indított a szülője ellen a szülői felügyelet megszüntetése iránt. Ugyancsak intézeti gyámság jött létre, ha a gyámhatóság a szülői felügyelet körébe tartozó egyes jogosítványok gyakorlásának szünetelését rendelte el.³⁶

(Korábban az intézeti gyámság külön kirendelő határozat nélkül, a törvény erejénél fogva az állami gondozásba vételt elrendelő határozat jogerőre emelkedésével jött létre.)

Az intézeti gyámi tisztet annak a gyermekvédő intézetnek az igazgatója illetve helyettese látta el, amelyikhez az állami gondozásba vett gyermek tartozott. E gyámot ugyanazok a kötelezettségek terhelték és jogosultságok illették, mint a kirendelt gyámot. A fő különbség abban állt, hogy az intézeti gyámot jelentési kötelezettség

nem terhelte. A gyámhatóság nem menthette fel, nem mozdíthatta el. Az intézeti gyám *elsődlegesen a kiskorú elhelyezésével* foglalkozott. Nagyon ritkán találkozott gyámoltjaival, ha egyáltalán sor került erre a találkozásra, mivel több száz, a fővárosban akár 3000-3500 kiskorú felett viselt gyámságot. Így egyértelműen **sérült a közvetlenség elve**. A törvényes képviselőt személyesen csak nagyon ritkán gyakorolta, többnyire munkatársai jártak el a nevében. A gyámolt vagyont úgy volt köteles kezelni, mint a sajátját. A gyámhatóság a vagyonkezelésre nézve utasíthatta. Ha gyámoltja bűncselekményt követett el egy olyan állami gondozott sérelmére, akinek szintén ő volt a gyámja, akkor egyszerre volt a feljelentő és a védő. Ez egyértelműen összeférhetetlenségi helyzetet eredményezett, amit a gyakorlatban úgy oldottak meg, hogy a problémás gyermeket más intézetbe helyezték el. A gyakori intézetváltással azonban **sérült az állandóság elve**.³⁷

A *nevelőotthonok* több mint fele száz férőhelyesnél nagyobb intézmény volt, hiszen korábbi kastélyokból, más nagy épületekből alakították ki azokat. Nem voltak tehát alkalmasak a korszerű gondozás-nevelés biztosítására.

A Csjt. 1995. évi XXXI. törvénnyel történt módosítása jelentős előrelépést jelentett az intézeti gyámság tekintetében is. Innentől kezdve az intézeti nevelés csak a legvégső esetben alkalmazható eszköz lehetett. A törvénnyel kodifikálásra került New York-i Egyezmény ugyanis hangsúlyozta, hogy a kiskorú gyermek anyagi okból nem emelhető ki a családjából. Ennek az elgondolásnak a nyomát megtalálhatjuk nálunk korábban is az 1/1974 (VI. 27) 011 sz. a gyámhatósági eljárásról szóló rendelet védő-óvó intézkedésekről szóló fejezetében.

Fontos elvé vált, hogy a speciális hatósági beavatkozásokon alapuló gyermekvédelmi rendszert minden esetben előzze meg az önkéntes ellátásokra épülő gyermekjóléti rendszer. A „mamut” nagyságrendű gyermekvédő intézetek helyébe egyre inkább családdias jellegű otthonok, lakásotthonok léptek. Fokozatosan megvalósult a gyermekek differenciált ellátása. A gyermekvédelemben részt vevő személyek tekintetében a jogalkotó képesítési előírásokat határozott meg.

Az intézeti gyámság jogintézményét az 1997. évi XXXI. törvény

helyezte hatályon kívül, helyébe a gyermekotthoni, nevelőszülői vagy hivatásos gyámság intézményét állította. Az intézeti gyámságot felváltotta az egységes gyámság intézménye, tehát a korábbi gyakorlattól eltérően minden nevelésbe vett gyermek számára külön gyám kirendelésére került sor. A norma jelentősen módosította a gyermek- és ifjúságvédő intézetek feladatkörét, azt területi gyermekvédelmi szakszolgáltatásként kezelte, tehát a GYIVI jogutódjává vált a TGYSZ.³⁸

V. A GYÁMSÁG FAJTÁI A HATÁLYOS MAGYAR JOGBAN

A gyámságnak hat típusát különböztethetjük meg. Ezek a következők:

1. Nevezett gyám
2. Törvényes gyám (korábbi szabályok alapján)
3. Rendelt gyám - kötelezően rendelt gyám
4. Hivatásos gyám
5. A gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek gyámja
6. Közös gyám

*1. Nevezett gyám*³⁹

A szülői felügyeletet gyakorló szülő által közokiratban vagy végrendeletben gyámul kijelölt személy. Ha létezik ilyen személy, akkor elsősorban ő lesz a gyám.

Ha a szülői felügyeletet gyakorló szülők eltérő személyt neveztek meg, akkor a gyámhivatal a gyermek érdekét szem előtt tartva mérlegeli az ügy körülményeit, és azt a személyt rendeli gyámul, aki meggyőződése szerint alkalmasabb e tisztségre. Az is előfordulhat, hogy az egyik szülő kizárja azt a személyt, akit a másik megnevezett. Ekkor is a gyámhivatal dönt. El kell gondolkodni azon, hogy ha valamelyik szülő kizár valakit, akkor helyes-e őt mégis kijelölni. A jogszabály csak abban egyértelmű, hogy mellőzni kell a nevezett gyámot, ha a törvény értelmében gyámságot nem viselhet, a gyámság átvételében gátolva van, vagy kirendelése a gyermek érdekét veszélyeztetné. Véleményem szerint a gyámhivatal kívülállóként képes pártatlanul a szülők befolyásától mentesen megítélni a gyám alkalmasságának kérdését. Ha gondos vizsgálódás eredményeként arra következtetésre jut, hogy az egyik szülő által kizárt személy alkalmas a gyámi tisztt betöltésére, és gyámként kirendeli őt, akkor szerintem nyugodtan megbízhatunk e józan döntés helyességében.

2. Törvényes gyám

Korábban nevezett gyám hiányában rendelte ki a gyámhatóság a gyámság ellátására alkalmas rokonok közül, a törvényben

meghatározott sorrend betartásával. Jelenleg a törvény ilyen intézményt nem említ, és a kirendelhető rokonok sorrendjét sem határozza meg. Ennek ellenére nevezett gyám hiányában elsősorban közülük kell gyámot kirendelni, amennyiben ez a kiskorú érdekét szolgálja.⁴⁰ Az így kirendelt gyámok tekintetében *a rendelt gyámra* vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

3. *Rendelt gyám*⁴¹

Rokonok hiányában a kiskorúval más családi kapcsolatban álló személy (hozzátartozó) vagy kívülálló lesz a gyám.

Törvényi sorrend hiányában a gyámhivatal választja ki a szerinte legalkalmasabb személyt a család, a hozzátartozók és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményének meghallgatása után.

Kötelezően rendelt gyám az a személy,⁴²

– *akinél a gyámhivatal vagy a bíróság a kiskorút ideiglenes hatállyal elhelyezte,*

Ideiglenes hatályú elhelyezés esetén ugyanis a szülő gondozási, nevelési joga szünetel, így kell valaki, aki a keletkező hiányt pótolja a gyermek életében. Logikus, hogy ezt leginkább az a személy tudja megtenni, akinél a gyámhivatal a gyermeket ideiglenesen elhelyezte.

– *az a kívülálló harmadik személy, akinél a bíróság a gyermeket elhelyezte – ha az elhelyezést ő is kéri,*

Gyermekelhelyezési per során pl. gyakran előfordul, hogy a civakodás a szülők részéről mindkettőjüknél olyan elviselhetetlen légkört teremt, amiben a gyermek pszichéje súlyosan sérülhet. Ilyenkor szerencsés körülmények között jelentkezik egy rokon, aki vállalja a gyermekről való gondoskodás feladatát.

– *aki a kiskorút a gyámhivatal hozzájárulásával családba fogadta.*

Családba fogadás esetén a szülő egészségi állapota, indokolt távolléte vagy egyéb családi ok miatt önként „átadja” szülői felügyeleti jogát egy általa megnevezett családnak pontosan

azért, mert átlátja önnön helyzetét, azt, hogy időlegesen nem képes gyermekéről gondoskodni.

4. Hivatásos gyám⁴³

A területi gyermekvédelmi szakszolgálat által kijelölt személy, aki legfeljebb negyven gyermek tekintetében gyakorolhatja a gyámi tisztséget.

Kirendelésre kerül, ha⁴⁴

a szülő hozzájárult gyermeke ismeretlen személy általi örökbe-fogadásához, és a kiskorút ideiglenesen a leendő örökbe fogadó személynél helyezték el,

A vér szerinti szülő ebben az esetben egyértelműen „lemond” szülői felügyeleti jogáról, az örökbe fogadó személy pedig még nem áll készen ezen jogosítványok átvételére, hiszen még csak most ismerkedik ezekkel.

a gyámhivatal az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett vagy az ideiglenes hatállyal elhelyezett gyermeket fogyatékosok vagy pszichiátriai betegek otthonában helyezte el,

Ilyen esetben ugyanis nem rendelhető gyámul a gyermekotthon vezetője, hiszen az ő feladata az intézmény egészségügyi szempontból való koordinálása.

ha a nevelőszülő a gyámságot nem vállalja,

Előfordulhat, hogy egy nevelőszülő súlyosan sérült gyermekek gondozását, nevelését vállalta, ami mind fizikailag, mind pszichésen annyira kimeríti, hogy nem tudja vállalni a gyámi tisztségéből eredő egyéb feladatok ellátását.

ha a nevelőszülő illetve a gyermekotthon vezetője nem rendelhető ki gyámnak.

5. A gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek gyámja (gyermekvédelmi gyám)⁴⁵

a) *Az ideiglenes hatállyal nevelőszülőnél, gyermekotthonban vagy más bentlakásos intézményben elhelyezett gyermek gyámja, ha a gyámhivatal pert indított a szülői felügyelet megszüntetése iránt.*

Ideiglenes hatályú elhelyezés: ha a gyermek felügyelet nélkül marad, vagy fejlődését családi környezete vagy önmaga súlyosan veszélyezteti, és emiatt azonnali elhelyezésre van szükség.

Elsődlegesen a külön élő szülőhöz vagy más hozzátartozóhoz kerül, ha erre nincs lehetőség, akkor nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban helyezik el.

b) Átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek részére kirendelt gyám.

Átmeneti nevelésbe vétel: ha a gyermek fejlődését a családi környezete veszélyezteti, és a veszélyeztetettséget alapellátással, valamint védelembe vétellel nem lehetett megszüntetni, továbbá, ha a gyermek megfelelő gondozása a családján belül nem biztosítható. A gyermeket nevelőszülőnél, vagy ha ez nem lehetséges, gyermekotthonban illetve fogyatékos vagy pszichiátriai betegek otthonában helyezik el.

A szülő szülői felügyeleti joga szünetel.

Megszűnik, ha a gyermek családja képessé válik a gyermek visszafogadására.

Tartós nevelésbe vételre kerül sor, ha:

- a szülő vagy mindkét szülő felügyeleti jogát a bíróság megszüntette,
- a szülő vagy mindkét szülő meghalt, és a gyermeknek nincs felügyeletet gyakorló szülője,
- a gyermek ismeretlen szülőktől származik, feltéve, hogy a fenti három esetben a gyermek neveléséről a kiskorú számára kedvezőbb módon nem lehet gondoskodni
- a szülő hozzájárult gyermeke ismeretlen személy általi örökbefogadásához, feltéve, hogy a gyermek ideiglenes hatállyal nem helyezhető el a leendő örökbefogadó szülőnél.

A tartós nevelésbe vétellel egyidejűleg a gyámhivatal a gyermeket nevelőszülőnél, vagy ha ez nem lehetséges, gyermekotthonban illetőleg fogyatékosok és pszichiátriai betegek otthonában helyezi el.

6. Közös gyám

A kiskorú testvérek részére ugyanazt a személyt kell gyámul kirendelni. Ettől a szabálytól maga a Csjt. enged kivételt, ha a gyermekek érdeke úgy kívánja.⁴⁶

VI. A GYÁMUL KIRENDELHETŐ SZEMÉLYEK KÖRE

1. A gyámság viselésének általános feltételei

1.1. Pozitív feltétel⁴⁷

Nagykorúság, teljes cselekvőképesség.

1.2. Kizáró okok⁴⁸

Fennállásuk esetén nem lehet az adott személyt gyámul kirendelni.

1.2.1. Aki cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll.

Mindegy, hogy korlátozott cselekvőképesség vagy cselekvőképtelenség miatt került gondnokság alá a személy, gyámi tisztséget nem láthat el.

Ha a gondnokság alá helyezési eljárás folyamatban van, vagy ügyeinek vitelében más okból akadályozott személyről van szó, és ezért képviselőre gondnokot rendelnek, ez a helyzet még nem kizáró ok, de alkalmatlanná tesz a gyámságra, hiszen az ilyen személy még saját ügyeinek intézésére is képtelen.

1.2.2. Akinek szülői felügyeleti jogát megszüntették.

1.2.3. Akinek szülői felügyeleti joga szünetel.

A szülői felügyelet szünetelésének két esete zárja csak ki a gyámság viselését: ha a gyermeket átmeneti illetve ha tartós nevelésbe vették.

Félreérthető a törvénynek ezen meghatározása, hiszen tartós nevelésbe vétel esetén megszűnik a szülői felügyeleti jog, nem pedig szünetel.

Ugyanakkor indokolt is a Gyvt. ezen rendelkezése, hiszen az a szülő, aki a saját gyermekét sem képes gondozni, ne gyakorolhasson gyámságot egy másik gyermek felett.

A szülői felügyelet szünetelésének más esetei nem zárják ki a gyámi tisztt viselését, azonban mindig vizsgálni kell, hogy nem áll-e fenn alkalmatlanság.

1.2.4. Bűncselekményhez fűződő közügyektől eltiltás.

1.2.5. Akit a gyámságból kizártak.

A szülő meghatározhatja, hogy ki ne legyen gyermekének gyámja. Nem köteles sem indokolni, sem másik gyámot nevezni, de határozottan ki kell fejeznie kívánságát, és közokiratba vagy végrendeletbe kell foglalnia.

A gyámságból való kizárás köti a gyámhivatalt, az ilyen személyt még akkor sem rendelheti ki gyámul, ha a kizárás teljesen indokolatlan, különben érvénytelen lesz a gyámrendelés. Azonban, ha az egyik szülő kizár valakit a gyámságból, a másik szülő pedig éppen azt a személyt nevezi meg gyámul, a gyámhivatal az adott személyt – annak alkalmassága esetén – kirendelheti gyámul.⁴⁹

1.2.6. Akinek gyermekét örökbefogadhatónak nyilvánították.

A gyámhivatal az átmeneti nevelésbe vett gyermeket akkor nyilvánítja örökbefogadhatónak⁵⁰:

- ha a szülő a gyermekével önhibájából egy éven át nem tart rendszeres kapcsolatot, illetve életvitelén, körülményein nem változtat, minek következtében az átmeneti nevelés nem szüntethető meg,

- ha a szülő a gyermekével fél éven keresztül semmilyen formában nem tart kapcsolatot,

- ha a szülő lakó- vagy tartózkodási helyét az új lakó- vagy tartózkodási helye hátrahagyása nélkül megváltoztatja, és az ennek felderítésére irányuló intézkedés fél éven belül nem vezet eredményre.

2. A gyámul kirendelhető személyek konkrét meghatározása⁵¹

2.1. Nevelőszülő – ha a gyámságot vállalja.

A jogalkotó célja ezzel a diszpozitív szabályozással valószínűleg az, hogy minél több nevelőszülőt vonjon be a rendszerbe. Könnyen meglehet, hogy a nevelőszülőre a gyámság ellátása túlzott mértékű terhet róna, amire a mindennapi gondozás-nevelés mellett már nem lenne sem ideje, sem ereje. Hiszen nem szabad megfelelni arról, hogy a családjukból kiemelt kiskorúak nagy része a velük történtek

hatására vagy anélkül is igen nehezen kezelhető gyermekek, így a gondozásuk-nevelésük: a nevelőszülő részéről az átlagosnál sokkal nagyobb figyelmet, türelmet, körültekintést igényel.

2.2. Annak a gyermekotthonnak a vezetője, amelyben a gyermeket elhelyezték.

A törvény megállapít egy kivételt: az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium speciális gyermekotthonának vezetője gyámul nem rendelhető, hiszen az ő feladata elsődlegesen az intézmény megfelelő egészségügyi működésének a biztosítása, az ehhez szükséges koordinációs teendők ellátása.

A gyermekotthon vezetőjének gyámsága több szempontból is aggályos lehet.

Egyrészt nem tud közvetlen kapcsolatot tartani gyámoltjaival, és ezáltal sérül a közvetlenség alapelve.

Másrészt a vagyonkezelés feladatát is el kell látnia, amire a többi teendője mellett nincs igazán lehetősége. A gyakorlatban ezt úgy oldják meg, hogy rábízják valaki másra az ezzel járó munkát, akinek a tevékenységét azután az intézmény költségvetéséből finanszírozzák. Természetesen a vagyonkezeléssel kapcsolatos felelősség továbbra is a gyermekotthon vezetőjét terheli.

Van még egy harmadik ellenérv is a gyermekotthon vezetőjének gyámságával szemben. Előfordul ugyanis, hogy egyes, gyakran jobb képességű gyermekek esetén a gyermekotthon vezetője nem igazán érdekelt a hazagondozásban, sőt könnyen lehet, hogy inkább a gyermek „megtartása” felé hajlik.

Véleményem szerint a felsorolt érvek alapján tanácsos lenne elgondolkodni azon, hogy a gyermekotthon vezetője helyett nem lenne-e megfelelőbb hivatásos gyám a gyámi tisztség ellátására. Ennek a megoldásnak nagy előnye lenne, hogy a hivatásos gyám pártatlan munkavégzése sokkal inkább feltételezhető.

2.3. A területi gyermekvédelmi szakszolgálat részéről megjelölt hivatásos gyám, ha

- a) a gyermek fogyatékosok és pszichiátriai betegek otthonában helyezték el,
- b) a nevelőszülő a gyámságot nem vállalta,

c) sem a nevelőszülő, sem a gyermekotthon vezetője nem rendelhető ki gyámnak,

d) a szülő hozzájárult gyermeke ismeretlen személy általi örökbefogadásához, és a gyermeket a gyámhivatal ideiglenesen a leendő örökbefogadó szülőnél helyezte el.

A hivatásos gyám egyidejűleg legfeljebb negyven gyermek gyámságát láthatja el.

VII. A GYERMEKVÉDELMI GYÁM FELADATAI

Ha a nevelőszülő vagy a gyermekotthon vezetője a gyám, akkor ő ugyanúgy, mint a gyám általában, a gyermek gondozója, nevelője, törvényes képviselője továbbá, ha erre őt a gyámhivatal feljogosítja, vagyonának kezelője.

Ha a hivatásos gyám látja el a gyámi teendőket, akkor a gondozás, nevelés feladatait a nevelőszülő, gyermekotthon vagy más bentlakásos intézmény végzi.⁵²

1. Gondozás-nevelés

– A gyám ügyel a gyermek *kiegyensúlyozott fejlődésére*, testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi vonatkozásban egyaránt. Minden lehetséges eszközzel köteles elősegíteni azt. Gondoskodik a kiskorú teljes körű *ellátásáról*.⁵³ Igénybe veheti a gyermekvédelmi szakszolgálat segítségét, valamint köteles együttműködni a gyámhatósággal, aki irányítja és felügyeli tevékenységét. Tartja magát az egyéni gondozási-nevelési tervben valamint az egyéni elhelyezési tervben foglaltakhoz mind a kapcsolattartás, mind a hazagondozás érdekében a gyermek részéről teljesítendő feltételek tekintetében.

– Ha nevelőszülő a gyám, akkor ő a gyermeket *saját bázis-tartásában* családszerű, otthonos légkörben neveli, gondozza.⁵⁴ Ilyen körülmények között sokkal nagyobb az esély arra, hogy a kiskorú megőrizi pszichés egészségét, és képes kortársaival együtt fejlődni.

A gyámhivatalnál töltött gyakorlatom során kiderült, hogy valóban nagyon fontos odafigyelni e feladat megfelelő ellátására. Ezt egy 2003-ban történt eset iratai bizonyították számomra, amelyek borzalmas visszaélésről tanúskodtak: a nevelőszülő a gyámolt jövedelmét saját céljaira használta fel, olyannyira, hogy a kisgyermeket a szó szoros értelmében farkaskutyájával azonos módon nevelte és tartotta. A gyermek egy koszos rongyon feküdt a sarokban az ebbel együtt, és az állat táljából kapott enni konyhai maradékot.

– A gyermek *elbelyezésének joga* nem illeti meg a gyámot. A kiskorú tartózkodási helyét csak a gyámhivatal engedélyével változtathatja meg.

– A gyámnak *nincs tartási kötelezettsége*, kivéve, ha ő egyben tartásra köteles rokon is. A gyermek jövedelmét annak tartására igénybe veheti. Ha a kiskorúnak nincs jövedelme, illetve az nem elegendő a tartásra, valamint tartásra, gondozási díj fizetésére kötelezhető szülője sincs, a gyermek vagyonát a szükséges részben felhasználhatja. Ha sem jövedelemmel, sem vagyonnal nem rendelkezik a kiskorú, akkor a tartásra kötelezhető hozzátartozójának kell ellátnia.

– A gyám köteles lehetővé tenni a szülő és a gyermek zavartalan *kapcsolattartását*.⁵⁵

Tapasztalatom szerint ez sem valósul meg mindig. Egy 2001-es ügyben például a nevelőszülő anyyira megszerette gyámoltját, hogy elhatározta, végleg magánál tartja a gyermeket. Célja megvalósítása érdekében a vér szerinti szülők ellen nevelte a kiskorút. Rosszindulatú, vádaskodó megjegyzései oda vezettek, hogy a kislány látni sem akarta a szüleit, sőt egy alkalommal anyját ő maga zavarta ki a lakásból. Ekkor fordult az anya a gyámhivatalhoz.

Persze ellenpéldát is találtam az áttanulmányozott ügyek között. Két vagy három esetben is olvastam arról, hogy a nevelőszülő hazagondozása sikeres volt, és a gyermek és szülei közötti feszültség nagymértékben csökkent a nevelőszülő jóindulatú, békítő magatartásának hatására.

– Nézetem szerint nagyon fontos feladat lenne még a gondozás-nevelés kapcsán a *munkára nevelés*, ami a gyerekek otthonokban egyelőre még hiányzik. Egyrészt elősegítené a gyermekek felkészülését az életre, másrészt a munka rendszerességének fegyelmező ereje van, felelősségre nevel, és az elvégzése következtében keletkező egészséges fáradtság a fegyelmezési problémák megoldásához is segítséget nyújtana.

2. Az *életpálya kijelölése*

A gondozás-nevelés mellett a gyermek jövője szempontjából talán a legfontosabb feladat.

A gyám a gyermekkel *közösen* dönt a kiskorú életpályájáról, szem előtt tartva annak képességeit és körülményeit. Átmeneti nevelésbe vett gyermek esetén a gyám a szülők véleményét is köteles kikérni és figyelembe venni. A vitás kérdésekben a gyámhivatal dönt.⁵⁶ Vita

tárgyát képezheti többek között a gyermek továbbtanulása. Egy 2001-es ügyben például az iskolázatlan szülők nem járultak hozzá, hogy tehetséges, szorgos fiuk közgazdasági szakközépiskolába járjon az általános iskola befejezését követően. Nem akarták, hogy „naplopó firkász” váljék belőle. Mereven ragaszkodtak álláspontjukhoz, a gyám érveit meg sem hallgatták. Végül a gyám kérésére a gyámhivatal oldotta meg a helyzetet: természetesen a gyámnak és a kiskorúnak adott igazat.

3. A gyermek törvényes képviselése

A gyám képviseli a gyermeket annak *személyi ügyeiben*, továbbá ha a gyámhivatal a gyámot a vagyonkezelésre is felhatalmazta, akkor a kiskorú *vagyoni ügyeiben* is ő látja el a gyermek törvényes képviselését.⁵⁷

A törvényes képviselő szempontjából a gyermeket érintő *jognyilatkozatokat* a következő csoportokba sorolhatjuk.⁵⁸

1.) Vannak olyanok, amelyekben egyáltalán nincs helye képviselőnek, és a törvényes képviselő részéről még hozzájárulásra sincs szükség ahhoz, hogy érvényesek legyenek. Ilyenek például:

- házasságkötési nyilatkozat - 16 és 18 év között gyámhatósági engedéllyel
- végrendelet - a 14. életévét betöltött személy közokiratban
- munkával szerzett keresménnyel való rendelkezés, ha a 14. életévét már betöltötte
- a mindennapi szükségletek kielégítését célzó kisebb jelentőségű szerződések
- olyan szerződések, amelyekkel kizárólag előnyt szerez.

Utóbbi kettőnél szintén a 14. életév betöltése szükséges. 14 éves kora előtt is megkötöheti az egészen csekély jelentőségű szerződéseket.⁵⁹

2.) Jognyilatkozatok, amelyek nem tűnnek képviselőt, de

érvényességükhöz a törvényes képviselő hozzájárulása elengedhetetlen. Ilyen többek között:

- a teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat
- a 14. életévét betöltött személy által az apaság vélelmének megdöntését célzó per indítása

3.) A törvényes képviselő által a kiskorú nevében megtehető jognyilatkozatok.

A jognyilatkozatok többsége ilyen.

4.) Megteheti ugyan a törvényes képviselő, de csak a gyámhivatal jóváhagyásával. Például:

- a kiskorú tartási jogáról való lemondás
- a gyermeket megillető örökség visszautasítása
- a kiskorú tulajdonát képező ingatlan elidegenítése, megterhelése
- a gyermek családi jogállására és az ezzel kapcsolatos perindításra

vonatkozó jognyilatkozatok.

- általában fontosabb, jelentősebb értéket képviselő vagyontárgyakkal való rendelkezés

5.) A gyámhivatal hozzájárulása ellenére is érvénytelenek:

- a kiskorú ellenérték nélküli felelősségvállalása más kötelezettségeiért – de munkával szerzett keresménye erejéig megteheti
- az őt megillető jogról ellenérték nélkül való lemondás.⁶⁰

A gyám *nem képviselheti* a gyermeket:

- 1.) a nevelési felügyelettel kapcsolatos eljárásban – ilyenkor a gyámhivatal gyermekjogi képviselőt rendel ki,⁶¹
- 2.) ha a gyám és a kiskorú között érdekellentét áll fenn,
- 3.) vagyoni ügyekben, ha nincs vagyongazdálkodási joga.

Ha a gyám törvényes képviselőként nem járhat el, vagy ha nem vál-

lalja a képviseletet a különleges szakértelmet igénylő ügyekben, a gyámhivatal a gyám vagy a gyámolt kérésére, továbbá hivatalból *eseti gondnokot* rendel ki a gyermek képviseletének ellátására. Az eseti gondnok az ügyben ugyanolyan jogkörben jár el, mint a gyám. Nem minősül különleges szakértelmet igénylő ügynek a gyermeket megillető családi pótlék, iskoláztatási támogatás illetve árvaellátás igénylése, annak gyámhatósági betétben való elhelyezése és kezelése. A gyámhivatal az eseti gondnokot elsősorban a területi gyermekvédelmi szakszolgálat munkatársai közül jelöli ki.⁶²

A gyám nem adhat hozzájáruló nyilatkozatot a gyermek *örökbe fogadásá*hoz.

A gyám figyelemmel kíséri és segíti az *otthonteremtési támogatás* és az *utógondozói ellátás* iránti igény benyújtását.⁶³

4. A gyermek vagyonának kezelése

Ha a *nevelőszülő* a gyám, akkor kérésére a gyámhivatal felhatalmazhatja a vagyon egészének vagy egy részének kezelésére. Nincs szükség felhatalmazásra az olyan kisebb jelentőségű jognyilatkozatok érvényességéhez, amelyek a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítása végett jönnek létre. A gyermek saját keresményéből nem köteles hozzájárulni a nevelőszülő háztartásának költségeihez, a gyám pedig a működése során felmerült kiadásainak megtérítését nem követelheti a gyermektől, hiszen gondozottja ellátásáért nevelési díjat kap, és emellett a gyermekkel kapcsolatos kiadások fedezésére valamint a lakásfenntartás költségeinek kiegészítésére külön ellátmányban is részesül.⁶⁴

Ha a gyámhivatal megadja a gyámnak a vagyonkezelés jogát, akkor a gyám kötelességeinek részévé válik a rendes vagyonkezelés szabályai szerinti *ügyintézés és a vagyon megfelelő hasznosításáról* való gondoskodás. Ezen feladatok ellátása során is a legfontosabb szempont a gyermek érdekeinek védelme.

Amennyiben a gyámhivatal nem hatalmazta fel a gyámot a gyermek vagyonának kezelésére, a gyermek részére vagyonkezelő *eseti gondnokot* rendel. Az eseti gondnokot elsősorban a területi gyermekvédelmi szakszolgálat munkatársai közül választja ki.⁶⁵

A vagyonkezelés legfontosabb szabályai

A gyám a gyermek vagyonát *leltár* alapján veszi át.

A gyám személyében bekövetkező változás esetén az új gyám a vagyont a gyámhivatal által elfogadott *végszámadás* alapján kapja meg. Amennyiben a gyám a végszámadást határidőre nem nyújtja be, vagy azt a gyámhivatal nem fogadja el, úgy a vagyon leltározására kerül sor.⁶⁶

A gyermek azon értéktárgyait és készpénzét, amelyek a mindennapi életéhez nem szükségesek, és amelyeket a rendes gazdálkodás szerint folyó kiadásokra vagy más okból készen tartani nem kell, a gyámhatósághoz be kell szolgáltatni.

A pénzt a gyámhivatal székhelye szerint illetékes hitelintézetnél nyitott gyámhatósági fenntartásos betétben, folyószámlán vagy devizaszámlán, az értéktárgyakat az Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Részvénnytársaságnál letétként, a kulturális javakat pedig az illetékes múzeumban letétként kell elhelyezni.

Ha az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek törvényes képviselőjét hivatásos gyám vagy a gyermekotthon vezetője látja el, akkor a gyámhatósági fenntartásos betétet a vagyonkezeléssel felruházott törvényes képviselő székhelye szerint illetékes hitelintézetnél kell megnyitni.

A gyámhivatal kötelezheti a gyámot arra, hogy a gyermek tulajdonát képező, százezer forint értéket meghaladó értékű papírt hitelintézeti letétben kezelje.

A beszolgáltatott javak *felhasználása kizárólag a gyámhivatal engedélyével* lehetséges. A gyámhivatal nem engedélyezheti a szociális vagy gyermekvédelmi intézmények költségeinek fedezéséből a forrásból, csak a gyermek zsebpénze vehető igénybe erre a célra.

Nagyon jónak találom ezt az engedélyezési rendszert, mert ahogyan tapasztaltam, bizony előfordul, hogy a gyám önnön igényeinek a kielégítésére akarja felhasználni a gyámolt vagyonát. 2004 júliusában például egy gyám azzal a kéréssel fordult a szegedi gyámhivatalhoz, hogy szeretne felvenni a gyámolt pénzből kilenc-

százezer forintot. Ezen az összegben egy gépkocsit vásárolt volna, azért, hogy a gyámoltat a körülbelül tizenöt-húsz percnyi sétára lévő iskolába szállítsa reggelenként. Indoklása szerint ez feltétlenül szükséges lenne, mert a gyermek nagyon könnyen megfázik. Amikor az ügyben eljáró tanácsos azt kérdezte, hogy miért nem vesz inkább vilamosbérletet, a gyám kissé zavarodottan csak annyit válaszolt, hogy a gyermeknek tömegiszonya van. A tanácsos asszonyban a gyám reakciója gyanút keltett, és intézkedett a gyermek pszichológus által történő megvizsgálásáról. A szakorvos azután könnyedén megállapította, hogy a kislánynak egyáltalán nincs tömegiszonya ...

A gyámhatósági fenntartásos betétben elhelyezett pénz *be lebet fektetni* államilag garantált értékpapírba, biztosítási kötvénybe, ingó vagy ingatlan vagyonba, de csak akkor, ha az a gyermek érdekében áll, és a gyámhivatal megadja rá az engedélyt.

A gyermekotthonban elhelyezett gyermek gyámja a kiskorú *kötelező ellátását meghaladó szükségleteinek fedezésére* pénzfelvétellel engedélyezését kérheti a gyámhivataltól. Ilyen szükséglet lehet például a képességefejlesztés, valamilyen tartós fogyasztási cikk megvásárlása vagy jelentősebb vagyoni érték megszerzése.

Az ingatlan tulajdont vagy bérleményt *hasznosítani kell*, ha ez lehetséges. Elsősorban az így befolyt pénzből kell fedezni annak fenntartását. Amennyiben a hasznosítás akadályba ütközik, vagy a bevétel a fenntartás, állagmegóvás költségeit nem fedezi, a gyámhivatal az önkormányzathoz fordul, és kezdeményezi a szükséges *összegnek a rendkívüli gyermekvédelmi vagy lakásfenntartási támogatásból* történő juttatását.

A gyámhivatal *jóváhagyja*:

- a lakáscserét,
- a lakásbérletről való lemondást,
- az ingatlan elidegenítését, cseréjét,
- a közös tulajdon megszüntetését,
- az értékes ingó dolog elidegenítését, megterhelését.

Ingatlan elidegenítése, megterhelése: a gyámhivatal azt vizsgálja, hogy a gyermek érdekében áll-e.⁶⁷

A jóváhagyás iránti kérelemhez mellékelni kell:

- az ingatlanra vonatkozó szerződés egy eredeti és három másolati példányát
- 3 hónapnál nem régebbi adó- és értékbizonyítványt vagy egy ingatlanközvetítésre feljogosított szerv értékbecslését, kivéve, ha az ingatlan értékét az illetékhivatal 6 hónapnál nem régebben állapította meg
- az ingatlan 15 napnál nem régebbi tulajdoni lapjának másolatát
- közös tulajdon megosztása esetén a fentiekén túlmenően az elvi telekmegosztási engedélyt és a megosztás után kialakításra kerülő ingatlanrészekre vonatkozó értékbecslést.

A gyámhivatal az okiratot csak akkor láthatja el záradékkal, ha:

- a vételárat már betétben elhelyezték
- részletfizetés esetén akkor, ha a tulajdonjogot fenntartással ruházták át, a vételár megfizetésének biztosítására zálogszerződést kötnek, illetőleg a teljesítést készfizető kezes biztosítja.

Lakásbérlet közös megegyezéssel történő megszüntetése

Csak akkor adható meg a jóváhagyás, ha megfelelően biztosított a gyermek lakhatása.

Értékes ingó dolog elidegenítése, megterhelése

A jóváhagyás iránti kérelemhez mellékelendő egy a vagyontárgy értékesítésével hivatásszerűen foglalkozó szerv vagy személy értékbecslése.

A gyámot illetve a vagyonnevelő eseti gondnokot *számadási kötelezettség* terheli. Az általuk benyújtott eseti, rendes és végszámadást a gyámhivatal bírálja el.

A gyám az előzőekben kifejtett feladatok ellátásáért ellenszolgáltatást nem követelhet, költségei megtérítésére azonban igény tarthat, amennyiben van a gyermeknek vagyona.

VIII. A GYÁM FELÜGYELETE, IRÁNYÍTÁSA

Ezt a feladatot a gyámhivatal és a gyámi-gondozói tanácsadó látja el.

1. A gyámhivatal

A gyám felügyelete és irányítása elsődlegesen a gyámhivatal kötelessége.

Ennek keretében a következő jogosultságok illetik meg.⁶⁸

1.1. Intézkedésre utasíthatja a gyámot:

ha az a gyermek érdekében áll. Amennyiben a gyám vonakodik az utasításnak megfelelően eljárni, a gyámhivatal felmentheti, vagy az adott ügyben eseti gondnokot rendelhet ki.

1.2. Korlátozhatja a gyám jogkörét.

Megfoszthatja valamely jogának gyakorlásától, valamint akár teljesen elvonhat egy adott részjogosítványt, amelyre nézve eseti gondnokot rendel ki.

1.3. Megváltoztathatja a gyám intézkedéseit.

Hivatalból vagy a gyámolt illetőleg rokonai kérelmére is megteheti ezt.

Kivételt képez az elhelyezés tárgyában tett intézkedés, ami a bíróság hatáskörébe tartozik.

Ha a gyám által kijelölt életpályát akarja megváltoztatni a gyámhivatal, akkor azt csak a gyámolt hozzájárulásával teheti meg.

Fontosabb ügyekben hozandó döntései előtt köteles meghallgatni a 12. életévét betöltött kiskorút.

1.4. Soron kívül felvilágosítást kérhet a gyermek helyzetével kapcsolatban.

1.5. Felmentheti, felfüggesztheti, elmozdíthatja a gyámot.

Felmentésre kerül sor, ha nincs kifogás ugyan a gyám tevékenysége ellen, de a gyermek érdekét az szolgálja, ha más személyt rendel ki a gyámhivatal.

A gyámhivatal felfüggeszti a gyámot, ha valószínűsíthető, hogy tisztességéből el kell mozdítani, és a késedelem veszéllyel járna.

Elmozdítja, ha jogaival súlyosan visszaél, kötelezettségét nagymértékben elhanyagolja, vagy olyan súlyos cselekményt követ el, amely miatt a gyámi tiszt viselésére méltatlanná válik.

1.6. Vizsgálja a gyámi számadásokat.

A számadás három típusát különböztethetjük meg. Beszélhetünk eseti, rendszeres és végszámadásról.⁶⁹

1.6.1. Eseti számadás

Akkor, ha a vagyont egy egyedi, eseti ügyben használja fel a gyám. Idejét és módját az azt engedélyező határozat tartalmazza. Elkészítésére és elbírálására a rendszeres számadás szabályai az irányadók.

1.6.2. Rendszeres számadás

A gyám minden év február 15-ig köteles benyújtani a gyámhivatalhoz. Alapját a leltár, tartalmát a *bevételek és kiadások* képezik. A bevételeket és kiadásokat külön-külön, tételesen kell felsorolni, és igazolásuként csatolni kell a vonatkozó számlákat. Az élelmezési és háztartási kiadásokról nem kell számlát felmutatni, ha azok havi összege nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét.

A számadáshoz csatolandó még a gyámolt személyes ügyeire vonatkozó *jelentés*. Ebben a gyám a kiskorú neveléséről, oktatásáról, egészségi állapotáról, tartásáról számol be.

Egyszerűsített számadás készítésére van lehetőség, ha a gyám a gyámolt közeli hozzátartozója, és a rendszeres jövedelem éves összege nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 12-szeresét. Ez esetben ugyanis egyrészt általában alappal feltételezhető, hogy a gyámolt közeli hozzátartozójának nem áll szándékában a gyermeknek kárt okozni, másrészt annak a jövedelemnek az összege, amelyről a gyámnak számot kell adni, nem túl nagy mértékű, ami szintén csökkenti a károkozás valószínűségét. Ilyenkor a rendszeres számadásban nem kell tételesen felsorolni a bevételeket és kiadásokat, és az igazoló iratokat sem

kell csatolni. Ez a főszabály, de ettől függetlenül a gyámhivatal tételes elszámolást is kérhet, ha ezt indokoltnak tartja, és a kirendelő határozatban erre nézve szerepel figyelmeztetés.

1.6.3. Végszámadás

A gyám a vagyonkezelői joga megszűnésekor, illetve a hagyatéki eljárás jogerős befejezését követően három munkanapon belül köteles előterjeszteni egy a vagyon állagára vonatkozó számadást.

Alapja: a korábban felvett leltár és a benyújtott számadások.

Időtartama: a vagyonkezelés teljes időtartama.

Benyújtása:

– a gyámhivatalhoz:

ha a gyámság megszűnésével a gyermek szülői felügyelet alá kerül

ha a gyám személyében van változás

– a nagykorúvá válnak:

ha a gyámság a nagykorúság elérése miatt szűnt meg

– az örökösnek:

ha a gyámolt meghalt.

1.6.4. A számadások elbírálása

A gyámhivatal vizsgálja:

– a számadás helyességét

– a kiadások szükségességét

– a gazdálkodás során tanúsított gondosságot.

Indokolt esetben észrevétel megtételére szólíthatja fel:

– a korlátozottan cselekvőképes személyt

– a törvényes képviselőt, ha nem ő a vagyon kezelője

– a hozzátartozókat

– a bentlakásos szociális intézmény vezetőjét.

Az észrevételeiket a gyámhivatal felhívásától számított 15 napon belül tehetik meg.

Ha a számadás helyes: a gyámhivatal a számadást határozattal elfogadja.

Ebben a határozatban a gyámhivatal rendelkezik:

- a maradványösszeg felhasználásáról, illetőleg annak betétben történő elhelyezéséről
- végszámadás esetén a számadásra kötelezettet a vagyonkezelés alól felmenti.

Ha a gyámhivatal hiányt, indokolatlan kiadást, kárt állapít meg, a számadásra kötelezett személyt felhívja, hogy 8 napon belül betétbe fizesse be az okozott kárnak megfelelő összeget. Ha a számadásra kötelezett az összeget vagy annak egy részét vitatja, a gyámhivatal pert indít a követelés érvényesítése érdekében.

Ha a számadásra kötelezett nem vagy nem megfelelően tesz eleget az őt terhelő kötelezettségnek, akkor a gyámhivatal a kötelezettség megállapítása iránt pert indít. A kereset benyújtásával egyidejűleg a gyámtól a vagyoni ügyek tekintetében megvonja a törvényes képviselő jogát, illetőleg tiszttségéből elmozdítja.

*Elévülés:*⁷⁰

– A gyám ellen számadási felelőssége alapján támasztható követelések elévülési ideje egy év. Ezt a határidőt

a gyámhivatal azon határozatának közlésétől kell számítani, amely kimondja a gyám felmentését vagy az érdekeltet bírósági útra utasítja, illetőleg

a követelés alapját képező ok felfedezésétől

feltéve, hogy a követelés a rendes elévülés szabályai szerint az így számított határidő eltelte előtt el nem évült.

– Ha a gyám tiltott cselekménye okozott a gyámoltnak kárt, akkor az e kár megtérítésére irányuló követelés a rendes elévülési idő alatt évül el.

2. A gyámi-gondozói tanácsadó

A gyámi-gondozói tanácsadó egy olyan jogintézmény, amely a gyámhivatal és a gyám közé ékelődött be. Voltaképpen a gyámhivatal meghosszabbított karjának tekinthető.

A gyámi-gondozói tanácsadó a gyermeki jogok érvényesülése

érdekében egyrészt szakmai segítséget nyújt a gyámnak, másrészt ellenőrzi annak munkáját. Tevékenysége igen sokrétű.⁷¹

2.1. Rendszeres látogatás

A gyámi tanácsadó szükség szerint, de legalább kéthavonta meglátogatja a nyilvántartásában szereplő gyermeket a gondozási helyén azért, hogy a gyám gondozással-neveléssel kapcsolatos tevékenységét ellenőrizze. Ha szükséges, négy szemközt beszélget a gyermekkel, és a kiskorú kérésére segít a gyermek és a gyám közötti viták rendezésében. A találkozó során a kiskorú gyámjával is konzultál. Ha a gyám tevékenységével vagy a gyám és a gyámolt viszonyával kapcsolatban problémát tapasztal, azonnal jelenti ezt a területi gyermekvédelmi szakszolgálatnak, az pedig értesíti a gyámhivatalt. A beszámolóban pontosan kell fednie a valóságot, ennek érdekében a tanácsadó akár olyan kifejezéseket is használhat megírásakor, amelyek egyébként a becsület csorbítására alkalmasnak minősülnének, tehát a rágalmazás bűncselekményét valósítanak meg.⁷²

2.2. Feladata a kapcsolattartás tekintetében

Rendszeresen figyelemmel kíséri és értékeli a gyermek és a szülő illetve más hozzátartozó kapcsolattartását. Erre azért van szükség, mert előfordul, hogy a nevelőszülő már saját gyermekének tekinti a gyámoltat, és egyáltalán nem örül a vér szerinti szülő látogatásának, minden eszközzel meg akarja akadályozni azt. Ilyen esetben azonnal jelez a TGYSZ-nek, aki nyomban a gyámhivatalhoz fordul, hiszen ez a közigazgatási szerv gondoskodik a bírósági ítéletben szabályozott kapcsolattartás végrehajtásáról.⁷³

2.3. Teendői az örökbefogadással kapcsolatban

Ha a jogszabályi feltételei fennállnak, akkor kezdeményezi a kiskorú örökbefogadhatóvá nyilvánítását a gyámhivatalnál.

2.4. Feladata a gondozási hely megváltoztatása esetén

Ha a gyám és a gyámolt közötti kapcsolat már tarthatatlan, akkor kezdeményezi a kiskorú gondozási helyének megváltoztatását.

2.5. A nevelésbe vétel felülvizsgálatához kapcsolódó feladata

A felülvizsgálati eljárás során a gyámhivatal felkérésére javaslatot készít, amelyben érvelhet a nevelésbe vétel fenntartása vagy megszüntetése mellett, állást foglalhat az egyéni elhelyezési terv fenntartása illetve módosítása tekintetében. Kezdeményezheti a kiskorú gondozási helyének megváltoztatását, új gyám kirendelését.

2.6. Együttműködési kötelezettsége

A gyámi-gondozói tanácsadó köteles együttműködni egyrészt a gyámmal, másrészt a gyámhivatallal.

A *gyámmal való együttműködés* többféle módon is megvalósulhat. Így például személyes tájékoztatás, esetmegbeszélés vagy tervezési értekezlet összehívása útján.

A gyámi-gondozói tanácsadó munkájának az a célja, hogy *segítse a gyámhivatalt* döntései meghozatalában. Ennek ellenére a tapasztalatok szerint a gyámhivatal gyakran egy teljesen felesleges, akadályozó tényezőnek tekinti a tanácsadót, akinek a munkába történő bevonását, amikor csak lehet, mellőzi.⁷⁴ Nagyon gyakori például, hogy a gyermekotthoni gyám a gyámi tanácsadóval történő egyeztetés nélkül fordul a gyámhivatalhoz egy gyermek áthelyezésének kérelmével. A gyámhivatal általában ezt a kérést teljesíti is. A gyámi tanácsadó legtöbbször nem ért egyet e nélküle kötött megállapodással, s így máris egy konfliktus kellős közepén találják magukat az érintettek.

Véleményem szerint nagyon téves e gyámhivatali magatartás, mivel szem elől téveszti azt aényt, hogy igenis szüksége van a tanácsadó munkájára, hiszen a gyermek gondozására-nevelésére igen csekély mértékű a rálátása. Csak a komoly problémákat észleli. A gyámi tanácsadó feladatának lényegi része a gyámi tevékenység éppen ezen területének ellenőrzéséből, segítségéből állna, tehát tökéletesen kiegészítené és ezáltal segítené a gyámhivatal munkáját, megakadályozná a gyermek számára oly sok fájdalommal járó helyzetek kialakulását.

2.7. Segítség az egyes jognyilatkozatok kapcsán

Felkérésre segít a gyámnak, hogy az az „egyes jognyilatkozatok” megtételéhez ki tudja alakítani álláspontját.

Ezzel a rendelkezéssel a jogalkotó felhatalmazta a gyámi tanácsadót a törvényes képviselőhöz és a vagyoni ügyekhez kapcsolódó közreműködésre is. Úgy gondolom, hogy ez a „szolgáltatás“ elvonja a tanácsadó figyelmét és erejét a gondozás-nevelés ellenőrzéséről, segítségéről, holott munkájának lényege, haszna éppen ebben állna. Arról nem is beszélve, hogy kérdéses lehet a vagyoni ügyekben való eligazodáshoz szükséges megfelelő szintű felkészültsége.

IX. A GYÁM KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉGE

A gyámot a **szülő felelősségénél szélesebb körű felelősség** terheli. A szülő csak akkor vonható felelősségre, ha a kiskorú vagyonának kezelése közben nem olyan gondossággal járt el, mint a saját ügyeiben. Ez lehet nagyon felelősségteljes, de lehet enyhén könnyelmű is, és ha ezt a gyámhivatal korábban nem észleli, nem lehet sem megelőzni, sem utóbb megtéríttetni a kárt. A gyámnak ezzel szemben meg kell térítenie mindazt a kárt, amelyet kötelessége megszegésével a gyámoltjának vétkesen okoz, tehát mind a szándékosan, mind a gondatlanul okozott kárért felel.⁷⁵

A gyám kártérítési felelőssége **akkor is fennáll, ha intézkedését a gyámhivatal jóváhagyta.** Ennek oka az, hogy a gyám a saját felelősségével dönt. Ha azonban a kárt okozó cselekményre a gyámhivatal utasította, és a gyám az adott helyzetben megtett mindent a kár elhárítása érdekében a Ptk. szabályai szerint, akkor **mentesül a felelősség alól.**

Nem mindig a gyám kizárólagos felelőssége meghozni egy adott döntést. A Csjt. szabályai alapján ugyanis a törvényhozó úgy gondolja, hogy a 12. illetve a 14. életévét betöltött kiskorú már képes önnön ügyeit tekintve megfelelő döntést hozni. Ez a véleménye fejeződik ki a Csjt. azon rendelkezéséből, hogy a gyámhivatal a kiskorút érintő nagyobb jelentőségű ügyekben határozatának meghozatala előtt a gyámon kívül köteles meghallgatni az ítélőképessége birtokában lévő 12. életévét betöltött gyermeket is,⁷⁶ kivéve ha a meghallgatás miatti késedelem elháríthatatlan kárral vagy veszéllyel járna. A fontosabb ügyek tekintetében lehetőség van a közeli hozzátartozók véleményének kikérésére is. Az örökbefogadás esetén a 14. évet betöltött és a 14 év alatti ítélőképessége birtokában lévő örökbefogadandó gyermek álláspontját,⁷⁷ az apai elismerés, a gyermekelhelyezés illetve a kapcsolattartás során a 14. életévét betöltött **kiskorú véleményét** kell figyelembe venni.⁷⁸

X. A GYÁMSÁG ILLETVE A GYÁMI TISZTSÉG MEGSZŪNÉSE

1. A gyámság megszűnéséhez vezető körülmények⁷⁹

1.1. A gyámolt szülői felügyelet alá kerül

Az eddig szünetelő szülői felügyelet feléled, a megszüntetett szülői felügyelet a bíróság döntése alapján a jövőre nézve visszaáll.

1.2. A gyámolt eléri nagykorúságát

Vagy a 18. életévét tölti be, vagy házasságkötés következtében válik nagykorúvá.

A gyámhivatal ekkor értesíti⁸⁰

– a jogosultat:

vagyonának állagáról,

a vagyon kezelőjének személyéről és annak

számadási kötelezettségéről,

a letétbe helyezett vagyontárgy helyéről,

a vagyon feletti rendelkezés módjáról,

arról, hogy az esetleges követeléseit bírósági úton

érvényesítheti,

a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült nagykorút

ingatlanának értékéről

– a földhivatalt:

a kiskorúság ingatlan-nyilvántartásból való törlése érde-

kében

– a nyugdíjfolyósítót:

ha a gyámolt nyugdíjban vagy nyugdíjszerű rendszeres

szociális ellátásban részesült

– a bankszámla, a letétben lévő vagyontárgy kezelőjét:

arról, ha a nagykorú személy nem jogosult rendelkezni

vagyona felett, mivel korlátozottan cselekvőképes vagy

cselekvőképtelen.

1.3. A gyámolt halála

A gyámnak az elhalálozott gyermekkel szemben fennálló kötelezettségeit az elhunyt kiskorú örökösei kérhetik számon.

2. A gyámi tisztség megszűnése⁸¹

2.1. A gyámi tisztség megszűnésének esetei

2.1.1. A gyámság megszűnése

A gyámság megszűnésével egyidejűleg a gyámi tisztség is megszűnik.

2.1.2. A gyám felmentése vagy elmozdítása

Felmentés:

– *ha a gyám alkalmatlan, de nem cselekedett felróható módon,* például megbetegszik vagy lerokkan, és ennek következtében képtelen a gyermek érdekeit érvényesíteni

– *a gyám fontos okból felmentését kéri,*

például a gyám külföldön kap munkát, vagy a gyámolt nagy vagyont örököl, minek következtében jelentősen több időt igényelne a gyermek ügyeinek intézése,

– *vagy utólag egy olyan akadály keletkezik, ami kizárja azt, hogy gyámi tisztséget viselhessen,*

– *a nevelőszülő vagy a gyermekotthon vezetőjét* akkor is felmenti a gyámhivatal, ha a gyermek máshol nyert elhelyezést, vagy a gyermekotthon vezetőjének vezetői beosztása megszűnt.

Elmozdítás⁸²:

– *ha a gyám az őt megillető jogokkal visszaél,* feladatát nem a gyermek érdekeinek figyelembe vételével végzi,

magatartásával veszélyezteti a gyermek fejlődését, például a gyermek nevelését egy züllött személyre bizza

törvényes képviselőként jognyilatkozatával gyámoltjának kárt okoz

– *kötelességét elhanyagolja,*

a gondozás vonatkozásában, például nem gyógykezelgeti a beteg kis-gyermeket

a nevelés tekintetében, például nem tesz semmit a kiskorú csavargó életmódjának megváltoztatása érdekében a törvényes képviselőt gyakorlásánál, például egy per során nem nyújt be fellebbezést, minek következtében a kiskorú a pert elveszíti

a vagyonkezelés során, például nem gondoskodik a gyermek tulajdonát képező ingatlan karbantartásáról és ennek eredményeképpen az ingatlanban jelentős kár keletkezik

– *vagy olyan cselekményt követ el, amely miatt már nem méltó a gyámi feladatok ellátására*

a cselekménynek nem kell feltétlenül okozati összefüggésben állnia a gyámsággal

például botrányos családi élet, a gyámolt ellen elkövetett szándékos bűncselekmény.

Azonnali hatályú felfüggesztésre is lehetőség nyílik:

abban az esetben, ha alaposan feltételezhető, hogy a gyámot el kell mozdítani tisztségéből, és a késedelem veszéllyel járna.

2.2. Átfogó jelentés, végszámadás⁸³

Ha a gyám gyámi tisztsége megszűnik, akkor köteles a gyámhivatalnak **átfogó jelentést** benyújtani.

E jelentésnek tartalmaznia kell:

– a gyámi tevékenység megkezdésének és befejezésének időpontját,

– a gyámolt személyével kapcsolatos lényeges események leírását,

itt ki kell térni például:

a nevelésre, a tanulmányi eredményekre,

a tartás, elhelyezés kérdésére,

a gyámoltat érintő esetleges bírósági, államigazgatási eljárásokra,

a gyermek és rokonai kapcsolatára

– a gyámolt vagyonát érintő jelentősebb tények ismertetését ezzel összefüggésben be kell számolni például arról, hogy rendelkezett-e vagyonnal a kiskorú a gyámság keletkezésének idején,

hogyan kezelte a gyám gyámoltja vagyont, változott-e a
vagyon állaga,
hogyan hasznosították a vagyont,
milyen fontosabb gyámi intézkedésekre került sor
– a gyám készkiadásait és költségeit akkor, ha a gyám nem
végzett vagyonkezelési tevékenységet, ugyanis ebben az eset-
ben nem kell végszámadást készítenie.

A jelentést a szülői felügyeletet gyakorló szülő, az új gyám vagy a
nagykorúvá vált gyámolt megtekintheti, felvilágosítást kérhet az ott
leírtakról illetve észrevételeket tehet a benne foglaltakkal kapcsolat-
ban.

A gyám köteles a vagyonkezelési jogának megszűnésekor a va-
gyon állagára vonatkozóan számadást, ún. **végszámadást** előter-
jeszteni.

XI. A GYÁMSÁGGAL KAPCSOLATOS NEMZETKÖZI VONATKOZÁSÚ RENDELKEZÉSEK

1. Eljárási szabályok

Ha a gyámsággal kapcsolatos jogviszony egyik alanya külföldi állampolgár, akkor az eljárás megindítása előtt két dolgot kell tisztázni:

a.) a **joghatóság kérdését**, vagyis azt, hogy melyik állam melyik hatósága jogosult eljárni az adott ügyben,

b.) majd ezt követően ki kell választani az **alkalmazandó jogot**.⁸⁴

Az eljárásra elsősorban azokat a szabályokat kell alkalmazni, amelyeket a hatályos két- vagy többoldalú egyezmények, a nemzetközi szerződések illetve jogsegélyszerződések tartalmaznak. Ezek hiányában az 1979. évi 13. sz. tvr. rendelkezései az irányadók.

E törvényerejű rendelet szerint a gyámrendelésre és a gyámság megszűnésének feltételeire a **gyámolt személyes jogát** kell alkalmazni. Személyes jog alatt a személyre vonatkozó belföldi anyagi jogi normák összességét értjük. Mivel a személyek megváltoztathatják azt az országot, amelynek jogrendje a személyes jog tartalmát számukra megállapítja, ezért előfordulhat az, hogy a személyek személyes jogát egy saját jogához képest idegen ország hatósága ítéli meg. Ilyenkor a nemzetközi magánjog határozza meg azt, hogy melyik belföldi anyagi jogrend szerint kell a személyes jog tartalmát megítélni.

Az esetek jelentős részében az **állampolgárság elve** a kapcsoló elv, tehát a személyes jog meghatározója.

– Az ellenkező bizonyításáig **magyar állampolgárnak** kell tekinteni azt a gyermeket is, akit Magyarországon találtak és ismeretlen szülőktől származik, illetőleg aki Magyarországon lakóhellyel rendelkező hontalan szülőktől Magyarországon született.⁸⁵

– Ha a kiskorú egyszerre **több állampolgársággal is bír**, és ezek egyike magyar állampolgárság, akkor a gyámhatóság a magyar jogot alkalmazza.

– *A külföldön tartózkodó magyar állampolgárságú gyermek*

érdekeinek védelmében a *konzuli tisztviselő* jár el. Ha a gyermek részére gyámot kell kirendelni vagy a gyám kirendelése már megtörtént, akkor a konzuli tisztviselő soron kívül értesíti a Külügyminisztérium útján az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztériumot.

– A *külföldön lakó vagy tartózkodó, szülői felügyeletet gyakorló szülő* a gyermek ügyeivel kapcsolatos jognyilatkozatokat az illetékes *konzuli tisztviselőnél* is megteheti. A külföldön kiállított közokiratot valamint a külföldön tett nyilatkozatról készített okiratot az illetékes magyar külképviseleti hatóságnak felül kell hitelesítenie. Ezen szabály alól kivételt képez az az eset, amikor a jognyilatkozatot a magyar külképviseleten vették fel. A gyámhatóság a felülhitelesítés ellenére is dönthet úgy, hogy az okirat kiállítóját megkeresi, és nyilatkoztatja annak valódiságával kapcsolatban.

– A Magyarországon talált, illetve itt lakó vagy tartózkodó *nem magyar állampolgárságú gyermekekre* vonatkozóan az a szabály, hogy ha az elhelyezése, tartása vagy gondozása érdekében halasztást nem tűrő intézkedést kell alkalmazni, akkor az eljáró gyámhatóság a magyar jog szerinti ideiglenes intézkedés megtételére köteles. A

gyámhatóság minden olyan esetben haladéktalanul értesíti az állampolgárság szerint illetékes külképviseletet, amikor a nem magyar állampolgárságú gyermek törvényes képviseléről kell gondoskodni, de ideiglenes intézkedés megtétele nem szükséges.

Mivel az állampolgárság elvén kívül még számos más kapcsoló elv is létezik a nemzetközi magánjogban, ezért könnyen előfordulhat, hogy a **gyámhatóság nem tud állást foglalni** a személyes jog megítélésének kérdésében, illetőleg az is megtörténhet, hogy az alkalmazandó külföldi jog tartalma vagy éppen az alkalmazandó nemzetközi szerződés kétes.⁸⁶ Ilyenkor az iratokat a felettes szerv útján az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztériumhoz kell felterjeszteni. E minisztérium megkeresi az Igazságügyi Minisztériumot illetve a Külügyminisztériumot, és az így összegyűjtött információk alapján kialakítja állásfoglalását.

A **gyám és a gyámolt közötti jogviszonyra** a gyámot kirendelő hatóság államának joga az irányadó. Ha azonban a gyámolt

Magyarországon lakik, akkor a magyar jogot kell alkalmazni, feltéve, hogy ez rá nézve kedvezőbb.

2. Az Európai Unió Tanácsának tevékenysége

Az Európai Unió az a szervezet, amely 1993-ban az Európai Közösségek helyébe lépett. Elődjéhez hasonlóan három pillérre épül: az Európai Közösségek valamint a Gazdasági és Monetáris Unió programjaira, a közös kül- és biztonságpolitikára és nem utolsósorban a bel- és igazságügyi együttműködésre.

Dolgozatomban jelen fejezetemben arra keresem a választ, hogy az Európai Unió szintű *bel- és igazságügyi együttműködés* hatást gyakorol-e témámra.

Az említett kooperációs formát a Maastrichti Szerződés hozta létre. Az Amszterdami Szerződés életbe lépéséig teljes egészében az Európai Unió harmadik pillére volt, ezt követően azonban kettévált: számos területe – közöttük a polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés is – átkerült az első pillérbe, így a közösségi intézmények hatáskörébe, míg a rendőrségi és bünyügyi együttműködés a kormányközi harmadik pillérben maradt. A 2003 júliusára elkészült közös európai Alkotmány tervezete jelentős változtatást javasolt e téren: a teljes harmadik pillér Alkotmányba való integrálását, a pillér egyes részeinek újra egységes, egy fejezeten belüli meghatározását szorgalmazta.⁸⁷

A *polgári jogi együttműködést* vizsgálva megállapítható, hogy a gyámság témakörével az Unió még nem foglalkozott. Nem meglepő ez, hiszen a szervezet fő célkitűzésének eléréséhez, tehát a belső piac megfelelő működéséhez nincsen szükség e jogintézmény egységes szabályozására.

Az Európai Unió Tanácsa által eddig megalkotott normák a polgári és kereskedelmi viták tekintetében a joghatóságot, a határozatok elismerését és végrehajtását, a polgári és kereskedelmi kérdésekben eljáró Európai Igazságügyi Hálózat létrehozását, a polgári ügyekben történő igazságügyi együttműködés végrehajtását előmozdító tevékenységek általános közösségi keretének létrehozását valamint a házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyer-

mekek feletti szülői felügyeleti jogával kapcsolatos eljárások vonatkozásában a joghatóságot, a határozatok elismerését és végrehajtását szabályozták.⁸⁸

3. Az Európa Tanács családi jogi tárgyú állásfoglalásai⁸⁹

Az Európa Tanács egy politikai nemzetközi szervezet, amely 1949. május 5-én Londonban jött létre. Célja a demokrácia, az emberi jogok védelme és erősítése, megoldás keresése az európai társadalmat érintő lényeges kérdésekre valamint az európai béke és az európai nemzetek közötti együttműködés megteremtése.

A Strasbourgban székelő szervezet működése tekintetében két fórumot kell kiemelni: a Miniszteri Bizottságot és a Parlamenti Közgyűlést.

A Miniszteri Bizottságot a tagállamok külügyminiszterei alkotják, fő feladata a döntéshozatal. Döntései ajánlások és Európa tanácsi egyezmények formájában születnek meg. (Ha a rendezni kívánt kérdés nem igényel egyezményben történő szabályozást, akkor a Bizottság ajánlásokat fogad el, amelyek kötelező jellegűek a tagállamok számára.)

Az évek során elkészült családi jogi tárgyú ajánlásokat témájuk alapján két csoportba sorolhatjuk: beszélhetünk gyermekekkel kapcsolatos ajánlásokról és felnőttekre vonatkozó ajánlásokról.

A kiskorúakat érintő ajánlások a következők:

- a teljes cselekvőképesség eléréséhez szükséges életkor leszállításáról szóló (R/72/29.),
- a házasságban született gyermekek állampolgárságával kapcsolatos (R/77/13.),
- a nevelő szülőkre (családtagokra) vonatkozó (R/7/6.),
- a gyermektartásdíjnak az állam általi megelőlegzését taglaltó (R/82/2.),
- a szülői felügyeletről szabályozó (R/84/4.) valamint
- a családi jogi szükségintézkedésekkel foglalkozó ajánlás.

XII. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatom célja az volt, hogy megvizsgáljam a gyermekvédelmi gyámság régi-új jogintézményének szabályozását és gyakorlati működését, mivel többek között ez az intézmény hivatott a leginkább veszélyeztetett, legnagyobb mértékben kiszolgáltatott gyermekek védelmére.

E munka elkészítése során először a témával kapcsolatos hatályos jogszabályokat tanulmányoztam át, majd megismerkedtem az azt magyarázó, értelmező szakirodalommal, végül pedig a Szeged Megyei Jogú Város Polgármesteri Hivatal Gyámhivatalánál töltött szakmai gyakorlatom tapasztalatait igyekeztem összefoglalni egy-egy fejezet kidolgozásakor.

Kutatásom azt bizonyította, hogy igenis szükség van e kérdéskör áttekintésére, mivel az általában véve nagyon alapos, precíz és logikus szabályozás bizonyos kérdésekben részben hiányzik. Itt például a gyámi-gondozói tanácsadó szerepére gondolok, aki a gyám gondozással-neveléssel kapcsolatos tevékenységét segíti és ellenőrzi. Igaz, hogy a hatályos szabályok már igen részletesen taglalják a tanácsadó feladatait, azonban a gyámhivatallal való kapcsolatának rendezése véleményem szerint még nem tökéletes. A gyámhivatal ugyanis egyszerűen nincs rászorítva arra, hogy a gyámi tanácsadóval rendszeresen és hatékonyan együttműködjön. Ez azért nagy probléma nézetem szerint, mert a gyámhivatalnak igen korlátozott a rálátása a gyámolt nevelésére-gondozására, vagyis a kiskorú mindennapi életére. Csak a komoly problémákat észleli. A gyámi tanácsadó feladatának lényegi része a gyámi tevékenység éppen e területének ellenőrzéséből, segítségéből állna, tehát tökéletesen kiegészítené és ezáltal segítené a gyámhivatal munkáját, megakadályozná a gyermek számára oly sok szenvedéssel járó helyzetek kialakulását.

A másik kritikus pont e jogintézménnyel kapcsolatban, hogy a legújabb szabályozás, úgy tűnik, ki akarja szélesíteni a tanácsadó feladatkörét azzal, hogy bizonyos gyámi jognyilatkozatok megtételéhez segítségnyújtási kötelezettséget ír elő számára. Ez, úgy gondolom, mindenképpen egy negatív fejlemény, hiszen elvonja a

figyelmet és az erőt a gondozás-nevelés ellenőrzéséről, segítségéről, holott e jogintézmény lényege, haszna éppen ebben állna.

Összességében véve azonban mindenképpen egy pozitív, megnyugtató kép alakult ki bennem a témát illetően: örömmel tapasztaltam a jogalkotó gondosságát, és csak helyeselni tudom körültekintő, a gyermek érdekét mindenképp elé helyező szemléletmódját.

FELHASZNÁLT JOGSZABÁLYOK

- 1.) 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról
- 2.) 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről
- 3.) 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
- 4.) 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról
- 5.) 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 6.) 46/2003. (VIII. 8.) ESZCSM rendelete a 15/1998 (IV. 30.) NM rendelet módosításáról
- 7.) BH 1993. 703.
- 8.) BH 2000. 452.
- 9.) BH 2001. 61.
- 10.) EBH 2002. 719.
- 11.) EBH 2003. 846.
- 12.) Code civil 389-475. cikkei (Franciaország)
- 13.) Codice civile 343-413. cikkei (Olaszország)
- 14.) Código civil 1921-1972. cikkei (Portugália)
- 15.) Bürgerliches Gesetzbuch 1773-1895. szakasz (Németország)
Die Kinder- und Jugendhilfegesetz
- 16.) 1926. évi polgári törvénykönyv 346-438. cikk (Törökország)
- 17.) 1898. augusztus 19-i 34. sz. törvény a gyámságról (Finnország)
- 18.) 1949. június 10-i 381. sz. törvény a szülőkről (Svédország)
- 19.) 1347/2000/EK rendelet a házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyer-

mekek feletti szülői felügyeleti jogával kapcsolatos eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

20.) 44/2001/EK rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

21.) 470/2001/EK határozat a polgári és kereskedelmi ügyekben eljáró Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról

22.) 743/2002/EK rendelet a polgári ügyekben történő igazságügyi együttműködés végrehajtását előmozdító tevékenység általános közösségi keretének létrehozásáról

23.) Szerződés egy európai alkotmány létrehozásáról – Tervezet, Európai Közigazgatási Szemle (a Magyar Jog mellélete), 2003/1-2. szám, 5-34.o.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 1.) Béli Gábor: *Magyar jogtörténet – A tradicionális jog Dialog Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 1999*
- 2.) Dr. Benedek Katalin: Az Európa Tanács családjogi tárgyú ajánlái *Magyar Jog, 1993/10. szám, 627-629. o.*
- 3.) Dr. Benedek Katalin: Az Európa Tanács családjogi tárgyú ajánlái II. *Magyar Jog, 1993/11. szám, 696-698. o.*
- 4.) Dr. Benedek Katalin: Az Európa Tanács családjogi tárgyú ajánlái III. *Magyar Jog, 1993/12. szám, 755-757. o.*
- 5.) Dr. Brósz Róbert – dr. Pólay Elemér – dr. Móra Mihály: *A római magánjog elemei Tankönyvkiadó, Budapest, 1972*
- 6.) Dr. Csepeli Ágota: *Ügymenetmodell és iratmintatár a gyermekvédelmi és gyámügyi szakemberek számára Frames Production Service Kft., Budapest, 1998*
- 7.) Dr. Csiky Ottó – dr. Filó Erika: *Magyar családjog HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003*
- 8.) Dr. Cszimadia Judit – dr. Németh László: *A gyámügyi igazgatás kézikönyve NOVORG International Kft., 1994.*
- 9.) Degré Alajos: *A magyar gyámsági jog kialakulása a dualizmus korának gyámsági kódexéig ELTE Magyar Jogtörténeti Tanszék, Budapest, 1977*
- 10.) Degré Alajos: *Feudális gyámsági jog Magyarországon, Kandidátusi Értekezés Tézisei, MTA, 1955*
- 11.) Dr. Filó Erika – dr. Katonáné dr. Pehr Erika: *Gyermekvédelem, gyámügy HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 1998*
- 12.) Gáspár Károly – Drosztrné Kánnai Magdolna – Bán Gabriella: *„Se veled, se nélküled“, a gyermekek védelmének helye a hazai jogi és szociálpolitikai rendszerben Család, Gyermek, Ifjúság, 2004/1. szám*
- 13.) Hegedűs Andrea: *Családi jog – egyetemi jegyzet 2004 Kis-Ker Bt., Szeged 2004*

- 14.) Heinerné Barzó Tímea: Családi jog – egyetemi jegyzet
„NOVOTNI ALAPÍTVÁNY A MAGÁNJOG FEJLESZTÉSÉÉRT”, Miskolc, 2000, 2004
- 15.) Homoki Nagy Mária: A magyar magánjog történetének vázlata 1848-ig
JATEPress, Szeged 2001
- 16.) Jelenits István: A gyámügy története
Egyetemi Kiadó Nyomdaipari Rt., Pécs, 1943
- 17.) Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog
Szent István Társulat, 2002
- 18.) Mezey Barna (szerk.): Magyar Jогtörténet
Osiris Kiadó, Budapest, 1996
- 19.) Molnár Imre – Jakab Éva: Római jog
Diligens Bt., Szeged 2001
- 20.) Nizsalovszky Endre: A család jogi rendjének alapjai
Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963
- 21.) Dr. Pap Tibor (átdolgozta Somfainé dr. Filó Erika): Magyar családjog
Tankönyvkiadó, Budapest, 1979
- 22.) Sipos László: A gyámsági jog és a gyámügy újraszabályozása a kiegészítés utáni kodifikációs folyamatban
Ügyészségi Értesítő, 1992/2-3. sz. 40. o.
- 23.) Szeibert Orsolya: Családi jog
Novissima Kiadó, Budapest, 2004
- 24.) Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások
Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003
- 25.) Weiss Emilia: Változások a magyar családjogban – különös tekintettel a gyermek jogairól szóló 1989. évi New-York-i Egyezményre
Közjegyzők Közlönye, 1998/ 9. sz.
- 26.) Dr. Zámbo Géza: Gyámság, gyermekvédelem, az intézeti gyámság problematikája
Acta Jur. et Pol., Szeged, 2003
- 27.) Dr. Zámbo Géza: A gyermekvédelmi gyámsághoz vezető új szakellátási formák és azok bírálata
Kontroll, 2004/1. szám, 72-82. old.

28.) Dr. Zámbo Géza: Gyámi-gondozói tanácsadás dilemmái
Magyar Jog, 2004/3. szám, 155-160. old.

29.) Dr. Zámbo Géza: Gyámság a római jogban és hatása a magyar gyámsági jog fejlődésére
Jogtudományi Közlöny, 2004. április, 129-139. old.

30.) Dr. Zámbo Géza: A gyámsági törvény (1877: XX. tc.) anyagi joga a szakirodalom tükrében
Acta Jur. et Pol., Szeged, 2004

31.) Dr. Zámbo Géza 2004-ben tartott közigazgatási jogi előadásainak anyaga

32.) Zsámbéki Eszter: A gyámi, gondozói munka tapasztalatai a fővárosi gyermekotthonokban
Család, Gyermek, Ifjúság, 2004., 37-38.o.

33.) Zsámbéki Eszter: A gyámi tanácsadó kompetenciái
Család, Gyermek, Ifjúság, 2002/3. szám

JEGYZETEK

- 1 Egyetértve dr. Csiky Ottóval és dr. Filó Erikával – Magyar családjog, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003, 374.o.
- 2 1898. augusztus 19-i 34. sz. tv. a gyámságról: 1-3.§, 16-19.§, 26.§, 29.§, 31.§, 33.§, 37.§
- 3 1949. június 10-i 381. sz. tv. a szülőkről: 10. fejezet 3.§, 8.§, 13. fejezet 7.§, 17. fejezet 1.§
- 4 Polgári Törvénykönyv (Codigo civil): 1924-1925.§, 1935.§, 1951-1954.§
- 5 Polgári Törvénykönyv (Codice civile): 414-432.§
- 6 Polgári Törvénykönyv (Code civil): 389-391.§, 393-396.§, 407-416.§, 420.§, 423.§
- 7 Polgári Törvénykönyv (BGB): 1774.§, 1785-1785.§, 1792.§, KJHG (Die Kinder- und Jugendhilfegesetz): 54.§
- 8 Polgári Törvénykönyv (1926): 348-352.§, 363-375.§, 376-381.§
- 9 BH 2001. 61.
- 10 Csjt. 82.§ (1) bek.
- 11 Dr. Brósz Róbert – dr. Pólay Elemér – dr. Móra Mihály: A római magánjog elemei, Tankönyvkiadó, Bp., 1972, 171. o.
- 12 Dr. Brósz Róbert – dr. Pólay Elemér – dr. Móra Mihály: A római magánjog elemei, 172. o.
- 13 Dr. Brósz Róbert – dr. Pólay Elemér – dr. Móra Mihály: A római magánjog elemei, 172. o.
- 14 Molnár Imre – Jakab Éva: Római jog, Diligens Bt., Szeged, 2001.
- 15 Dr. Zámbo Géza megjelenésre leadott kéziratából – valószínűleg az Acta Jur.et Pol. hasábjain jelenik meg hamarosan. A kéziratban azoknak a külföldi törvénykönyveknek az elemzése is megtalálható, melyeket munkám során én is felhasználtam. A nemzetközi kitekintés elkészítésekor nagymértékben támaszkodtam ezen elemzésekre.
- 16 Dr. Zámbo Géza: Gyámság a római jogban és hatása a magyar gyámsági jog fejlődésére, Jogtudományi Közlöny, 2004. április, 134.o.
- 17 Degré Alajos: Feudális gyámsági jog Magyarországon; Kandidátusi Értekezés Tézisei, MTA, 1955., 1. o.
- 18 Dr. Zámbo Géza: Gyámság a római jogban és hatása a magyar gyámsági jog fejlődésére, 135. o.
- 19 Degré Alajos: A magyar gyámsági jog kialakulása a dualizmus korának gyámsági kódexéig, ELTE Magyar Jogtörténeti Tanszék, Bp., 1977, 7-9. o.
- 20 Dr. Zámbo Géza: Gyámság a római jogban és hatása a magyar gyámsági jog fejlődésére, Jogtudományi Közlöny, 2004. április, 135. o.
- 21 Jelenits István: A gyámügy története, Pécs Egyetemi Kiadó Nyomdaipari Rt., 26. o.
- Mezey Barna (szerk.): Magyar jogtörténet, Osiris Kiadó, Bp. 1996, 109. o.
- 22 Degré Alajos: A magyar gyámsági jog kialakulása a dualizmus korának gyámsági kódexéig, 11. o.

- 23 Béli Gábor: Magyar jogtörténet – A tradicionális jog, Dialóg Campus kiadó, Bp.-Pécs, 1999, 63. o.
- 24 Dr. Zámbo Géza: Gyámság a római jogban és hatása a magyar gyámsági jog fejlődésére, 137. o.
- 25 Dr. Zámbo Géza: Gyámság a római jogban és hatása a magyar gyámsági jog fejlődésére, 138. o.
- 26 Degré Alajos: A magyar gyámsági jog kialakulása a dualizmus korának gyámsági kódexéig, 17-20. o.
- 27 Béli Gábor: Magyar jogtörténet – A tradicionális jog, 63. o.
- 28 Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Akadémiai Kiadó, Bp., 2003., 428. o.
- 29 Dr. Zámbo Géza: Gyámság a római jogban és hatása a magyar gyámsági jog fejlődésére, 139. o.
- 30 Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, 427. o.
- 31 Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, 428-429. o.
- 32 Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog, Szent István Társulat, 2002, 333. o.
- 33 Jobbágyi Gábor: Személyi és családi jog, 333. o.
- 34 Pap Tibor (átdolgozta Somfainé dr. Filó Erika): Magyar családjog, Tankönyvkiadó, Bp., 1979, 61-63. o.
- 35 Gáspár Károly – Drosztménné Kánnai Magdolna – Bán Gabriella: "Se veled, se nélkülöd", a gyermekek védelmének helye a hazai jogi és szociálpolitikai rendszerben, Család, Gyermekek, Ifjúság, 2004/1. szám, 6-7. o.
- 36 Dr. Zámbo Géza: Gyámság, gyermekvédelem, az intézeti gyámság problematikája, Acta Jur. et Pol., Szeged, 2003, 29-35. o.
- 37 Dr. Zámbo Géza: Gyámság, gyermekvédelem, az intézeti gyámság problematikája, 29-31. o.
- 38 Dr. Zámbo Géza: Gyámság, gyermekvédelem, az intézeti gyámság problematikája, 34-35. o.
- 39 Csjt. 95.§ (1) bek.
- 40 Csjt. 96.§ (1) bek.
- 41 Csjt. 96.§ (1) bek.
- 42 Csjt. 96.§ (2) bek.
- 43 Csjt. 97.§ (3) bek.
- 44 Csjt. 98.§ (4) bek. a), b), c), d)
- 45 Csjt. 98.§ (1) bek.
- 46 Csjt. 97.§ (2) bek.
- 47 Csjt. 99.§ (1) bek.
- 48 Csjt. 99.§ (2) bek.
- 49 Csjt. 99.§ (3) bek.
- 50 Gyer. 37.§ (3) bek.
- 51 Csjt. 98.§ (2), (4) bek.
- 52 Gyvt. 91.§ (1) bek.
- 53 Gyvt. 86. § (1) bek.
- 54 Gyvt. 86. § (2) bek.
- 55 Gyvt. 55.§ (3). bek.
- 56 Gyvt. 86.§ (4) bek.

- 57 Gyvt.87.§
58 Dr. Hegedűs Andrea: Családi jog – Egyetemi jegyzet, Kis-Ker Bt., Szeged, 2004, 120-121.o.
59 Ptk. 12/A.§, 12/B.§, 12/C.§
60 Mindezekről a részletesebben: Ptk. 13. § valamint a 149/1997.(IX.10.) Korm. rend. (Gyer.) XX., XXI. fejezete
61 Gyvt. 87.§ (6) bek.
62 Gyvt. 87. § (4) bek.
63 Gyvt. 87. § (2), (3) bek.
64 Gyvt. 56. § (1), (3) bek.
65 Gyvt. 89.§ (1) bek.
66 Gyer.146. § (3), (5) bek. A vagyonkezelés alapvető szabályait a Gyer. XX. fejezetében találtam meg.
67 EBH 2002. 719.
68 Gyer. XVIII. fejezete
69 Gyer XXII. fejezete
70 Csjt. 110. § (2), (3) bek.
71 15/1998.(IV.30.) NM rendelet: 150-152.§
46/2003.(VIII.8.) ESZCSM rendelet: 89-90.§
72 EBH 2003. 846.
73 BH 2000. 452.
74 Egyetértve Zsámbéki Eszter megállapításaival (A gyámi-gondozói tanácsadói munka tapasztalatai a fővárosi gyermekotthonokban, Család, Gyermek, Ifjúság, 2004.)
75 Csjt. 104.§ (2) bek.
76 Csjt. 105.§
77 Gyer. 42.§ (1) b)
78 Gyer. 56.§ (2) bek., 28.§ (2) bek., 30.§ (3) bek.
79 Csjt.106.§ (1) bek.
80 Gyer. 143.§
81 Csjt. 106.§ (2)bek.-108.§
82 Az 1993.évi 703.számú BH is foglalkozott a kérdéssel, és nyomatékositotta a törvényi szabályozást.
83 Gyer. 158.§ (3) bek., 160.§ (1) bek.
84 Dr. Csizmadia Judit – dr. Németh László: A gyámügyi igazgatás kézikönyve, NOVORG International Kft., 1994, 174-175.o.
85 Az alábbiak tekintetében ld.: Gyer. XXIII. fejezete
86 Gyer 164.§
87 Szerződés egy európai alkotmány létrehozásáról – tervezet, Európai Közigazgatási Szemle (a Magyar Jog melléklete), 2003., 1-2. szám, 5.o.
88 1347/2000/EK rendelet, 44/2001/EK rendelet, 470/2001/EK határozat, 743/2002/EK rendelet
89 A fejezet megírásakor dr. Benedek Katalin Az Európa Tanács családjogi tárgyú ajánlásai című cikksorozatára támaszkodtam. Magyar Jog , 1993/10. sz. , 1993/11.sz., 1993/12.szám